

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

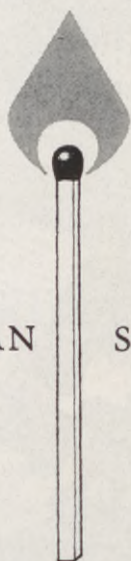
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

 nr 4
april 1966
pris 1:50

STICKAN SOM ERÖVRAT VÄRLDEN

SVENSKA TÄNDSTICKS AKTIEBOLAGET

Personalbehov och effektivitet

Med en ökad aktivitet på olika sektorer inom samhällets omvårdnad för människorna anmäler sig också samtidigt ett ökat personalbehov. Arbetet med dagliga göromål och praktiska detaljer av olika slag ökar på byråer och mottagningsavdelningar av olika slag i och med att man genomför en ny reform eller ökar utverksamhetsradien för en tidigare genomförd reform. Har man sagt ja till en åtgärd på beslutssidan får man också säga ja på verkställandesidan. Resultat: flera tjänstemän på byråerna. Att säga ja på den andra punkten — på verkställandesidan — blir ofta svårare. Personalbehoven anmäler sig alltmer påträngande i dagens Social-Sverige.

Den nyligen framlagda reformen för utökningar och förbättringar av sjukförsäkringen är en dagsaktuell fråga. Men förbättringar för de sjuka ger inte direkt avkastning utan ytterligare tillskott på personalsidan. En höjd sjukpeng är inte nog. Den kostar flera tjänstemän på sjukhusen också. Inför man "spärreglar" och slopar karensdagar blir det mera jobb bakom kulisserna. Från Riksförsäkringsverket räknar man med att borttagande av karensdagen inom sjukförsäkringen kommer att fördubbla, ja kanske t.o.m. tredubbla antalet sjukpenningfall. Sådant kan inte ske utan att kassorna måste ha mera folk bakom diskarna för att de sjuka ska slippa väntan och köer.

I sitt remissvar till socialministern har Riksförsäkringsverket ingalunda glömt bort detta faktum. Det skulle röra sig om en ökning av ca 1.000 tjänstemän för sjukhusens del. Och därmed skulle man vara uppe i ca 8.500 i sjukkaspersonal räknat. Även Riksförsäkringsverket i övrigt vill ha mera personal. Klartexten till socialministern kan uttryckas så här: bättre sjukpeng till medborgarna betyder mera personal som ska betjäna medborgarna.

Vägen till bättre service för medborgarna går via personalförstärkingar. Det har vi lärt oss nu. Inom rehabiliteringens olika grenar anmäls ständigt ökade personalbehov. Man räknar upp rader av områden där personalstyrkan behöver utökas. Arbetsvården har ofta ett krävande utredningsarbete att utföra med hänsyn till handikappproblemets ofta mycket komplicerade natur. Den saken understrykes också varje gång arbetsmarknadsstyrelsen lämnar in sin petita till Kungl. Maj:t.

Handikapporganisationerna kan naturligtvis inte vara likgiltiga för de praktiska konsekvenserna av de åtgärder de kräver av samhället. Följaktligen måste de också acceptera eller rättare stödja kraven på tillräcklig personaltillgång hos de instanser, som ska handlägga de många frågor, som måste lösas på det praktiska planet. Det finns många enskilda människor inom de handikappades led med erfarenhe-

ter av lång väntan på de åtgärder, som i en del fall lett till förbättringar, en väntan i andra fall där åtgärderna ännu inte nått fram till de sämst placerade i kön.

Allt förnuft talar för en snabb avskrivning av ett system, som fungerar så illa att åtgärderna inte når fram inom rimlig tid till den hjälpbehövande. Personalfrågans lösning är därför ett nyckelproblem också för handikapporganisationerna. De kan inte vara likgiltiga för verkställarnas krav på tillräckliga personalresurser.

Säger man ja till personalökningar, måste man samtidigt också ifrågasätta effekten av de ansträngningar de ökade resurserna ger. Men det är naturligtvis inte så enkelt att utan konkret sakmaterial uttala sig om effekten av arbetet på ett område, även om man tycker sig ha starka belägg för att den och den åtgärden dröjt alldeles för länge. Ligger "felet" hos en enskild tjänsteman eller institution kan det i många fall rättas till, men är det fel i "hela systemet" är det svårare. Oftast är ett ärendes gång som ett fordon, som måste stanna vid många hållplatser (läs skrivbord!) och sådana trafikstopp är svårt att komma åt överklagningsvägen. Tidningarnas insändarspalter är en barometer över hur folk reagerar för väntan och krångel av olika slag.

Kraven på offentlig service av alla slag ökar för varje dag. Frågan om servicens organisationsformer blir därför alltmer brännande i vårt samhälle. De handikappade, som nu ser dörrarna öppnas på olika håll, vill naturligtvis inte vänta alltför länge på resultaten av de öppna dörrarnas politik. Ofta anser den hjälp-

sökande att antalet dörrar och tjänstemän som måste uppsökas är alltför många. Därför ter sig behovet av tjänstemän ofta för den enskilde något omotiverat. Helst vill man ha all service koncentrerad på ett ställe. Men att skapa en sådan organisation stöter på många svårigheter. Vi torde ännu ha långt kvar till vad man skulle vilja kalla ett "socialt centrum" med många serviceanordningar inom en enda byggnad, regionvis eller kommunvis. Det är något för framtidens samhällsplanerare att fundera över.

Säger man ja till flera tjänstemän — och det måste man nog göra om man vill ha en social service som fungerar — måste samtidigt ställas större krav på arbetsfördelning och arbetets praktiska organisation. Ingen är idag mogen för att presentera ett samlat djärvt framtidsprojekt på det här området. Man kan peka på de sjuka punkterna, men "medicinen" är svårare att framställa. Det är också naturligt att man ofta på olika håll försöker slå ifrån sig kritiken med att "hos oss gör vi allt vad som behövs" — vi har inte felat. I en artikel i Försäkringskassaförbundets tidskrift framhålls t. ex. vad gäller sjukförsäkringen i Stockholm tycks systemet fungera bra. Av 552.534 sjukanmälningar och mer än 48.000 handlagda pensionsärenden överklagades eller översändes 519 fall till Riksförsäkringsverket — 15 fall fullföljdes till försäkringsdomstolen. Artikelförfattaren menar att siffrorna tyder inte på att "handläggningen skulle vara särskilt vårdslös". Inte heller har de ofta flitigt använda insändarna i tidningarna varit särskilt många för Stockholmskassans del. Det låter

Påskbrev från modern blåkullaflicka

Jag var din egen häxa
en påsk så lysande blå
Det vet du väl att en häxa
är inte att lita på —

Men nog var du lätt att förtrolla
med konst av skilda slag
men tills du tröttnade bara
på mitt hokus pokus en dag.

Mitt Blocksberg är nu beläget
på något Årehotell
där blir jag uppjuden träget
till danser varenda kväll

Och katten och kaffepannan
har jag bytt mot en fjäderhatt
som har en ros över pannan —
Säg hör du mitt glada skratt?

Ty du var den svåra läxa
jag fick i min svartkonstbok
Hälsningar från en häxa
som inte är vis och klok.

ELEONORE

bra, men vi tror på det hela taget att vi inte ska låta oss nöja med sådana här punktredovisningar, även om de i och för sig bestyrker att det inte är så illa ställt. Det är den totala effekten av den samlade personalstyrkan och att servicen över hela området — sjukvård, försäkring och rehabilitering — fungerar någorlunda väl för den enskilda män-

niskan, som är själva kärnan i vår sociala mångfald. Kommunikations-systemet mellan olika "åtgärdare" är alltför en massa småstationer, många uppehåll innan trygghetens slutstation är uppnådd. Här behövs en ordentlig översyn av kommunikationsnät och tidtabeller samtidigt som man anställer flera tjänstemän.

Sixten Hammarberg

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
Redaktör: **Sixten Hammarberg**
Red.: David Bagares Gata 3, 1 tr., Sthlm C
Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24
Postadr.: Box 3196, Stockholm 3
Postgironr: 95 00 11

Annonspriser:		Småannonser:	
Omslagets sista sida	500:—	58 mm spaltbredd	65 öre mm
1/2-sida	400:—	90 mm spaltbredd	90 öre mm
1/4-sida	125:—		65:—

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

KOMMUNINVENTERING AV HANDIKAPPADE I NORRBOTTEN	6
RIKTIG BOK OM REHABILITERING	8
NY SJUKPENNINGSKALA	9
HJÄRT- OCH LUNGSJUKA I REHABILITERINGEN	13
ABF:S NYA HANDIKAPPGIV	14
BILDKRYSS	21

OMSLAGSBILD: Vår på Sergelstorg i Stockholm (HÅSONBILD).

"FASS" — ny "läkarbibel" ger snabbinformation om läkemedel

och sparar tid åt läkarna. Här har nu doktorerna sin egen "medicinbalk" med ett väldigt överskådligt register på mediciner — 2.620 farmaceutiska specialiteter, vilket betyder drygt 90 procent av dem som fanns registrerade och tillgängliga på den svenska marknaden den 1 jan. 1966. Namnet "FASS" härleder sig ur Farmaceutiska specialiteter registrerade i Sverige.

*

Den textspäckade boken om exakt 600 sidor läkemedelsinformation och ett 60-tal sidor farmakologiskt register, klart och systematiskt uppställt, har utgetts av LIF, Läkemedelsindustriföreningen, omfattande nio svenska industrier och RUF, Representantföreningen för utländska farmaceutiska industrier, där 116 svenska och utländska läkemedelsfabrikanter medverkar.

*

Boken sänds kostnadsfritt till läkare, veterinärer, tandläkare, medicine kandidater och vissa studerande, sjukhus och andra sjukvårdsinrättningar, vissa institutioner etc. FASS kommer inte att säljas genom bokhandeln eller i övrigt tillhandahållas allmänheten. Det är ingen ogenhet i detta. Den har inte kunnat hållas på en för allmänheten anpassad nivå utan måste innehålla alla de termer och förkortningar som förenklar arbetet för medicinerna, men gör boken onjuterbar för allmänheten.

*

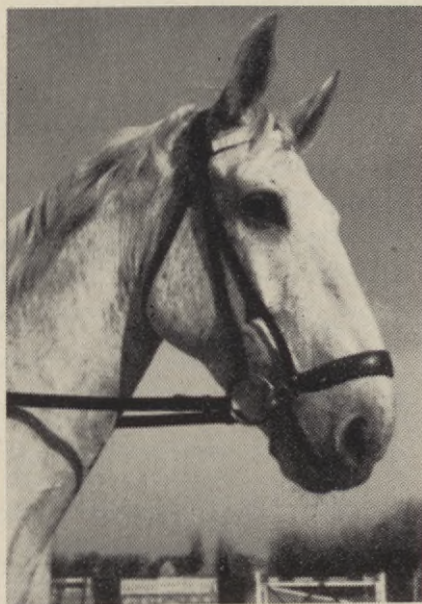
För varje år kommer FASS att förnyas. Man lägger märke till att den redan nu är högaktuell. Preludin saknas t. ex. som läkemedel i Sverige. För det nu omstridda butazolidin och tanderil t. ex. finns sedan gammalt en rad varningar för biverkningar, risker som man ofta får ta för medlens på vissa sjukdomar enastående effekt. 2.620 läkemedel i Sverige kan verka mycket, men det är en rekordlåg siffra internationellt sett. Andra länder kan ha 5 och 10 gånger så många medel.

Kommentar: När får patienterna, läkemedelskonsumenterna, sin egen lilla lättfattliga "FASS" med aktuell medicinsk information, lämpad för icke latinkunniga? Skulle inte damerna i många fall behöva en liten

PRESS | eko

fickbibel i handväskan tillsammans med pulver och tabletter! En information, lättam men saklig, skulle nog vara hälsosam för balansen i läkemedelskonsumtionen i största allmänhet. Vi gratulerar läkarna till deras "FASS" och väntar med spänning på en lättam mosvarighet för den stora allmänheten.

Passar inte i nutids- samhället...

Hästen har svårt att hänga med i det högmekaniserade samhället. Hur är det med människan, om hon blir handikappad?

HÄSTEN som "socialfall"

diskuteras i en artikel i *Svenska Dagbladet* i samband med skogsveckan. Jägmästare Lindberg analyserade hästens roll i ett högmekaniserat skogsbruk:

Av varje ord i jägmästare Lindbergs anförande kunde man utläsa, att det gamla idylliska skogsarbetets tid är förbi. Än i dag hålls hästar och deras "färgstarka körare" i arbete litet här och var. Men det är endast av sociala skäl, i realiteten har hästen spelat ut sin roll för länge sen. Den som i framtiden vill njuta åsynen av en häst bör inte löpa till skogs, men väl ta sig en rekreationstripp till närmaste galoppbana eller travoval. Det var jägmästare Lindbergs kärva råd till skogsägarna, som han inte drog sig för att beskylla för en påtaglig konservatism i många sammanhang.

*

Kommentar: Börjar inte även människans roll att bli en smula diskutabel i en högmekaniserad industri? Människan kan man gärna inte hänvisa till "galoppbana" och reservat. Hur mycket görs för att t. ex. skapa lämpliga arbetsmiljöer för människor med nedsatt kapacitet. Lagstiftarna talar om två tredjedelar och en tredjedel av full förtidspension. Borde vi inte ha ett näringsliv i största allmänhet med anpassande arbetsmiljöer även för sådan arbetskraft? Genom handikappvänliga anordningar på arbetsplatserna borde mera kunna göras för de "människa socialfallens" sysselsättning. För människan har väl inte i likhet med hästen spelat ut sin roll i ett högmekaniserat näringsliv? Vad säger de som sköter om den så kallade lokaliseringpolitiken!

TÄNK PA

Hjärt- och Lungsjukas Blomsterfond

Postgiro 95 00 11

Kommuninventering av handikappade i Norrbottens län

- Samtliga kommuner i länet har fått skrivelse med frågeformulär
- Motion i Luleå stadsfullmäktige: börja med att inventera hur många handikappade vi har — bryt deras isolering med bl. a. transportservice!

Frågan om att skapa allmänt bättre levnadsvillkor för de handikappade i vårt samhälle har blivit alltmera aktuell. Den välvilliga inställning man numera möter måste emellertid ta sig uttryck djupare sett, i praktiska åtgärder, på områden dit samhällets välfärd ännu inte nått. Bortsett från vad som rör sig på riksplanet ifråga om utredningar, lagstiftningsändringar och reformer, behövs även en större kommunal aktivitet på handikappområdet. Det är ändå kommunerna, som inom sina gränser är de handikappade och deras behov närmast, geografiskt och mänskligt sett. Som exempel kan nämnas att en kommunal inventering av handikappade och långtids-sjuka gjorts i Malmöhus län. En sådan inventering har också Växjö stad presenterat. I den senare undersökningen understryker man bl. a. behovet av *en kommunal uppsökande handikappvård*. Växjöutredningen innehåller även praktiska förslag till åtgärder, vilka kan åstadkommas i kommunal regi, oavsett pågående utredningar etc. på riksplanet.

Som grund för en aktiv uppsökande handikappvård måste man först få till stånd en *inventering* inom respektive kommuner av antalet handikappade, deras behov av hjälp av olika slag, bostadssituation, möjligheter att bryta sin isolering, att åstadkomma med hänsyn till föreliggande omständigheter lämpliga sysselsättningar m. m. Endast genom en ordentlig inventering inom varje kommun kan man få ett grepp på de olika behov som föreligger och åstadkomma snabba åtgärder till förbättringar för de människor det gäller. Inte minst i norrlandskommunerna är det viktigt att man får ett kommunalt grundmaterial för åtgärder av olika slag, vilka behöver sättas in på handikappom-

Widar Östling, stadsfullmäktige och byggnadsnämndens ordf. i Luleå, vill ha allsidig inventering av behov för handikappade.

rådet. Med denna följer ett frågeformulär, som mera i detalj anger vilka slag av åtgärder som behöver tas upp. Det gäller förutom en grundläggande kommuninventering av handikappade, vilken berörts, även frågor såsom samhällsplanering, utrustning av offentliga lokaler för att göra dem handikappvän-

liga, transportservice för människor med svårigheter att använda allmänna kommunikationsmedel, bostadsfrågor, behovet av lämplig sysselsättning för svårt handikappade m. m. Det sista gäller inte minst restarbetslösa, personer med partiella pensioner och sjukbidrag, där en utfyllnad av bidragsbeloppen med egna arbetsinsatser är nödvändig för att uppnå en högre levnadsstandard.

Även om frågeformuläret ger anvisningar om olika slag av aktuella åtgärder på kommunplanet vill vi i denna skrivelse särskilt trycka på två saker man i första hand bör inrikta sig på, nämligen för det första *den grundläggande inventeringen*, för att få en uppfattning om de aktuella behov som finns i kommunen, för det andra att snarast möjligt få till stånd *den transportservice* för gravt handikappade och svårt isolerade sjuka, vilka icke gärna kan använda sig av det ordinarie kommunikationsväsendet. Transporttjänsten är ett viktigt led för att bryta isoleringen för många, ge möjligheter att komma från och till arbetsplatser, för nödvändiga klinikbesök, för behandlingar av olika slag, besök hos tandläkare, för kroppsvård och hygien — hårvård, fotvård etc. — sjukgymnastik osv. Här förelig-

HÄR ÄR VAD MAN VILL VETA!

De handikappades situation — det gäller alla grupper — i alla Norrbottens kommuner blir föremål för en grundlig inventering, om man följer det frågeformulär den samlade handikapprörelsen genom handikapporganisationernas centralkommitté i länet tillställt kommunerna. Vad man vill veta är i koncentrat följande:

- Hur många handikappade som finns i länet
- Behov av hjälp av olika slag
- Den aktuella bostadssituationen
- Möjligheter till lämplig sysselsättning
- Behov av transportservice för att bryta deras isolering i den utsträckning det allmänna kommunikationsväsendet inte når ut eller är användbart för många handikappade.

ger en skala av skiftande behov för flera kategorier av handikappade, både vuxna och barn. Icke få handikappade har rörelsehinder, såsom hjärtfel av svårare slag, lungskador o. dyl., som inte är direkt synliga.

◇

Transportservicen, att de handikappade blir mera "rörliga" i samhället, har förutom humanitära synpunkter och att man kan ge sysselsättning åt personer, som annars skulle sitta hemma "obrukbara", också psykologiska verkningar på längre sikt man kanske i första hand inte tänker på. Att en människas kontakter med omvärlden normaliserar har många fördelar. Därför bör transportservicen bedömas utifrån vidare perspektiv. Den kan i många fall betyda en rent personlig uppräckning, som gör det lättare att lösa också andra problem. För en handikappad människa måste det i många fall bli fråga om en personlig upprustning, både materiellt och psykiskt sett. Genom bättre kontakter med omvärlden — sådana som i första hand transportservicen kan öppna — blir den handikappade lättare att umgås med, mera mottaglig för sådana åtgärder, som samfällt syftar till en allmän förbättring av livsvillkoren, inte minst att utveckla självkänsla och egenvärde, att finna en meningsfull sysselsättning o.s.v.

◇

Med hänvisning till här framförda synpunkter jämte bifogat frågeformulär vill vi hemställa till stadsfullmäktige

att inventera antalet handikappade och deras behov av åtgärder av olika slag

att ta upp förslag till praktiska åtgärder i den riktning utredningsmaterialet anvisar

att sanrast möjligt söka få till stånd transportservice för sådana handikappade, som av olika skäl icke är betjänta av de allmänna kommunikationsmedel, som nu existerar.

Luleå i januari 1966

Widar Östling Britta Nyberg
Edgard Sundqvist

● HJÄRTINFORMATION:

Mera förståelse för "tysta handikapp"

— Digitalis är den mest använda hjärtmedicinen

Riksförbundets mötesplan för hjärtinformation landet runt är inte på långa vägar "fullbokad" — ännu återstår åtskilliga platser. Från Mariestad rapporteras att *docent Birger Swedberg* och *konsulent Lennart Åberg* svarat för de upplysande föredragen. Mariestads stadshotell hade öppnat sina portar för den socialmedicinska vägledningen.

◇

— Antalet hjärtsjuka ökar konstaterade docent Swedberg, men hjärtkirurgins möjligheter har också ökat. Med en mycket förfinad diagnostisering kan man fastställa t. ex. vilken typ av medfött hjärtfel patienten lider av och avgöra i vilka fall operation är lämplig. Härigenom kan onödiga operativa ingrepp undvikas. Att operera hjärtat är ofta ett mycket komplicerat problem — den nutida medicinska tekniken har här öppnat stora möjligheter som inte fanns tidigare.

De förvärvade hjärtfelen har minskat. Det beror på att den akuta reumatiska feber, som ofta orsakat dessa hjärtfel, blivit ovanligare. Detta kan även sammanhålla med en eventuell förändring av de bakterier, som ger upphov till sjukdomen. Vidare kan framhållas att behand-

lingsmetoderna (bl. a. användes antibiotika) mot förvärvade hjärtfel avsevärt förbättrats. När man talar om hjärtmedicinernas roll måste nämnas att digitalis fortfarande kan betecknas som ett oöverträffat läkemedel mot hjärtsjukdomar.

◇

— Tysta handikapp, dvs. handikapp man inte ser utanpå människan direkt, är svårare att taxera i välfärdssamhället, underströk konsulent Lennart Åberg, som talade i egenskap av representant för den egna organisationen, Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL). Hit hör inte bara hjärt- och lungsjuka utan också många andra grupper såsom hörselskadade och sockersjuka. Personer med dessa sjukdomar uppmärksammas ofta inte på önskvärd sätt av omgivningen. Det krävs ökad förståelse för deras problem — inte minst gäller detta inom arbetslivet.

RHL, tidigare De Lungsjukas Riksförbund, verkar för aktiv eftervård av de hjärt- och lungsjuka, som utgör de största sjukdomsgrupperna, möjligheter till social anpassning, lämplig sysselsättning och ökad förståelse för de sjukas problem i samhället.

Handikappvänligt köpcentrum i Norrköping

Det är inte bara på kommunområdet det inventeras och planeras för handikappade. Även affärsfolket rustar för en handikappvänligare affärsverksamhet, t. ex. i Norrköping, där man fått ett affärscentrum, som tar hänsyn till äldre människor och handikappade. Butikerna kan nås lätt på plana ytor. Man vill ge även de handikappade människorna möjligheter att röra sig i ett levande centrum.

Upp emot 60 miljoner kr. har totalt investerats i den väldiga an-

läggningen. I första hand skall den betjäna stadsdelen Hageby, som om några år räknar 23.000 invånare. Kring ett stort inbyggt och dagsljusbelyst "sommartorg", som kan ta emot 4.000 personer, grupperar sig tre stora varuhus, en mängd specialaffärer och all tänkbar service från barnvårdscentral till systembutik och bowlinghall.

Det verkligt fina med detta köpcentrum — unikt i Europa, säger expertisen — är emellertid att det är så handikappvänligt som man

Forts. å sid. 25

EN RIKTIG BOK OM REHABILITERING

Då dr Lennart Levi i somras höll ett av personligt patos starkt accentuerat föredrag vid vårt riksförbunds representantskapsmöte kunde var och en närvarande säkerligen skriva under på att han var mannen, som borde skriva en bok om rehabilitering. Nu har boken kommit. Den heter "Från sjuksäng till arbetsbänk" och fyller det behov av en svensk bok om rehabilitering vi länge känt. Man kan hålla med de båda verkscheferna, Arthur Engel i medicinalstyrelsen och Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen, att man här möter en "helhetssyn" på människan och att det är viktigt att de som sysslar med den enskilda människans rehabilitering tillägnar sig denna helhetssyn.

Olika former av ökad press på människan ställer stora krav på den framtida rehabiliteringsorganisationen. Inte minst tekniska förändringar i samhället, åldersfördelningen och den snabba expansionen på alla områden gör att förslitningen av de mänskliga resurserna liksom inte kommit med som komponent riktigt på allvar då vi taxerar "framstegen". Dr Lennart Levi väcker oss ur den välfärdsdröm vi levat i alltför länge. De praktiska exempel han strör in på lämpliga ställen i texten ger oss direkta anvisningar om att välfärden ändå är en ganska konstig fixeringsbild; åtminstone för dem som i alltför hög grad kommit att bli beroende av välfärdssamhällets sociala komponenter under allt för lång tid och på olika sätt.

◇

Låt oss titta på byggnadsgrovarbetaren med maka, 2 barn; bor modernt i ett rum och kök. 49-åringen har haft nervösa besvär sedan uppväxtåren. Flerårigt alkoholmissbruk, smärre lagöverträdelser i samband med fylleri. Anpassningsproblem i äktenskapet, uppfostringssvårigheter med barnen. Långvariga besvär med magkatarr. Vårdats på sjukhus tre gånger för sår på tolvfingertarmen. Ischiassmärter vid försök att återgå i byggnadsgrovarbete. Spar samma objektiva fynd med avsevärt subjektivt invalidisering. Begynn-

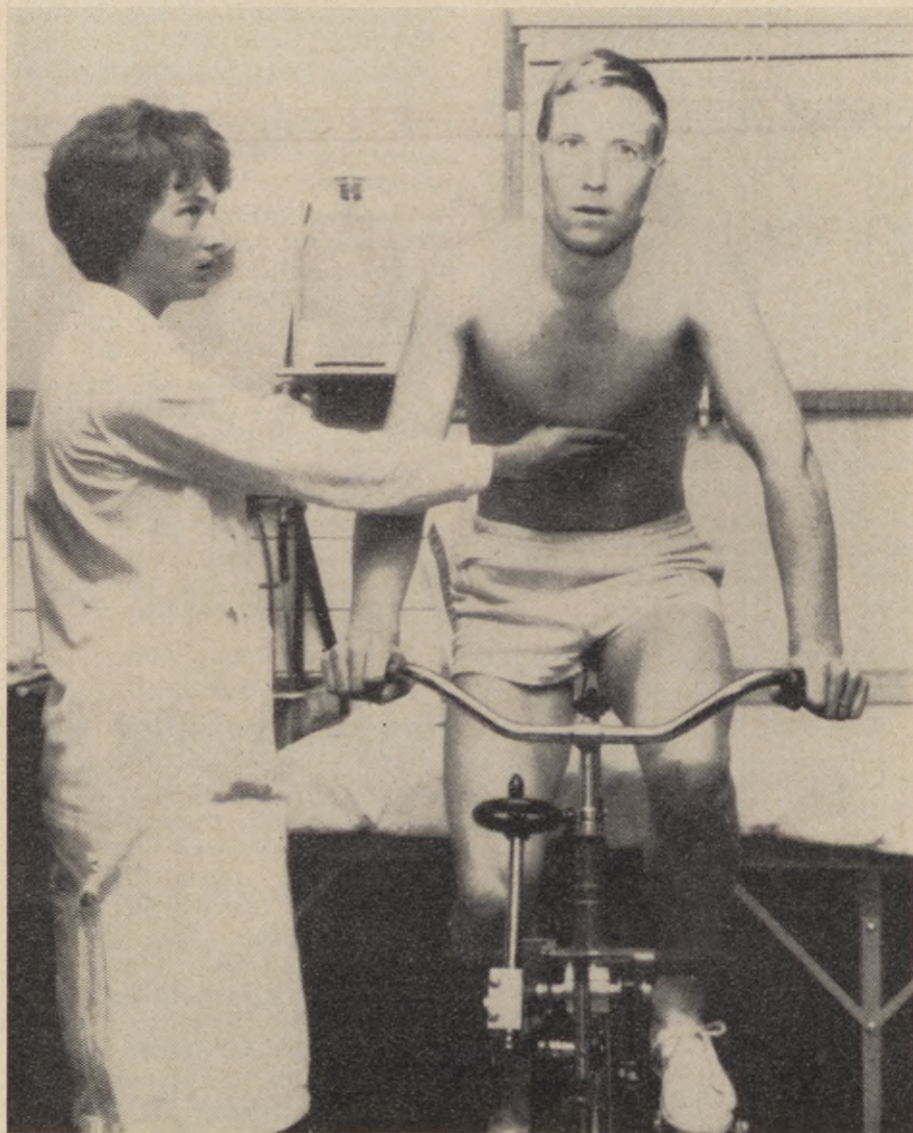
de förkalkning i hjärtats kranskärl. Sjukskriven långa perioder. Periodvis socialvårdsbidrag. Säger sig inte orka med något arbete.

◇

Har nu samhället förhållit sig passivt i förhållande till denne man? Ingalunda. Det är en väldig stab av "åtgärdare" som varit inkopplade på

det här fallet. För mag- och hjärtbesvären går denna patient på en medicinpoliklinik, såren på tolvfingertarmen har föranlett remiss till kirurgerna, för psykoneurosen söker han på en psykiatrisk poliklinik. Den "dåliga ryggen" sköts av ortoped, kanske också av neurologer. Nykterhetsvården försöker bota alkoholmissbruket, för lagöverträdelserna har han övervakare från

Hur mycket orkar den här mannen egentligen?

Arbetskonditionen testas på en så kallad cykelergometer vid industrifysiologiska avdelningen, GCI.

de rättsvårdande myndigheterna. Han får understöd på socialbyrån, som har remitterat honom till arbetslöshetsnämnden. Hans fall har även handlagts av försäkringskassan, som remitterat honom till länsarbetsnämndens arbetsvårdsexpedition. De äktenskapliga svårigheterna diskuterar han med familjerådgivningsbyrån, för uppfostringsproblemen har han sökt den psykiatriska barna- och ungdomsvården — och så står han naturligtvis sedan några år i bostadskön!

Nog är den här mannen omgiven av "åtgärdare" av olika slag. Men hur är det med *samordningen* av alla de olika medicinska och sociala aktiviteterna? Mal inte hela hjälpmaskineriet i luften i vad gäller den slutliga *effekten* av de olika ansträngningarna att hjälpa mannen? Det är sådana försåtliga frågor doktor Lennart Levi ställer här och var i sina texter eller kapitel i boken.

Nu menar naturligtvis inte författaren att det är så illa i alla fall — att så många sociala och medicinska aktiviteter alltid finns samlade hos en och samma person. Men problemet finns och det är allvarligt nog. Mannen med de många "åtgärdarna" är ingalunda så ovanlig i dagens Social-Sverige. Vi får inte vifta bort honom som något sorts konstgjort monstrum, tillkommet i pedagogiskt syfte i en lärobok i rehabilitering. Patienter av det slag vi relaterat kan sysselsätta en hel stab av kvalificerad personal och trots detta blir det i många fall ett ganska magert terapeutiskt utbyte. Många av landets ca 250.000 socialhjälpstagare och de 150.000 förtidspensionärerna tillhör kategorin. I runt tal 75 procent av socialhjälpstagarna och alla förtidspensionärerna är på ett eller annat sätt medicinskt handikappade.

I en lärobok finns självfallet en mängd upplysningar och definitioner om rehabiliteringens innebörd och målsättning. Och — märk väl — det är även en positiv bok, en bok som övertygar. Det går att rehabilitera folk — även de som fått stämpeln "hopplösa fall" på sig. Doktor

Nya sjukförsäkringen får utökad sjukpenningsskala

Nytt förslag föreligger om reformering av sjukförsäkringen. Förbättringarna kommer att träda ikraft den 1 januari nästa år. De tre karensdagarna inom sjukförsäkringen ska bort och sjukpenning utgå från och med dagen efter insjuknandedagen. Det blir höjd sjukpenning över hela linjen. Den gamla sjukpenningsskalan byggs ut med sex nya sjukpenningklasser. Kostnaderna för dessa förbättringar ska täckas dels genom högre arbetsgivareavgifter, dels genom vissa höjningar av de avgifter som tas ut på skattsedeln.

En del spärrhakar finns för att förebygga eventuella missbruk av förmånerna. Den försäkrade får inte ersättning för dei första eller andra dagen efter insjuknandedagen om inte sjukdomen hindrat honom från att utföra förvärvsarbete.

Den sjuke skall få avge försäkran härom och samtidigt uppge namn och adress på arbetsgivare. Av dem som misstänks för att missbruka sjukförsäkringen kan försäkringskassan fordra läkarintyg redan från första dagen.

Nu gällande sjukpenningsskala slutar vid 28 kr. om dagen. Högsta sjukpenning i den nya skalan blir 52 kr. per dag. Hemmafruarna får påökt med 1 kr. Det blir alltså sex kronor i sjukpeng för icke förvärvsarbete hemmafru, som tidigare hade en femma. Moderskapspenningen föreslås vidare höjd från 900 till 1.000 kr.

Genom höjningen räknar man med att ersättningen i genomsnitt ska bli ungefär 80 procent av den förlorade nettoinkomsten. Med hänsyn till att skatten är högre för ogifta än för gifta blir kompensationsen något större för ogifta än för gifta.

Här är nya sjukpenningsskalan

Sjukpenning-klass	Inkomsten av förvärvsarbete uppgår för år		Sjukpenning kr; (ökning i förhållande till nu inom parentes)
	till kr	men ej till kr	
2	1 800	2 600	6(+ 1)
3	2 600	3 400	7(+ 1)
4	3 400	4 200	8(+ 1)
5	4 200	5 000	9(+ 1)
6	5 000	5 800	10(+ 1)
7	5 800	6 800	12(+ 2)
8	6 800	8 400	14(+ 2)
9	8 400	10 200	16(+ 2)
10	10 200	12 000	19(+ 3)
11	12 000	14 000	22(+ 4)
12	14 000	16 000	25(+ 5)
13	16 000	18 000	28(+ 6)
14	18 000	21 000	31(+ 6)
15	21 000	24 000	34(+ 6)
16	24 000	27 000	37(+ 9)
17	27 000	30 000	40(+12)
18	30 000	33 000	43(+15)
19	33 000	36 000	46(+18)
20	36 000	39 000	49(+21)
21	39 000		52(+24)

Levi har tidigare i Status spalter gett fakta om detta material, de efterundersökningar, som företagits om hjälpta människor. Några fakta ur dessa undersökningar tål att nämnas också i samband med denna bok. År 1963 var 59 procent av de "hopplösa" i produktivt arbete i öppna marknaden — med dem som fanns i skyddad sysselsättning i runt tal tre fjärdedelar av hela det

undersökta materialet arbetsplacerat. En riktig metodik i rehabiliteringsprocessen är därför något att stilla bedja om. En rehabiliteringsbok av detta slag är helt enkelt nödvändig för dem som ska sköta jobbet. Räknar man bort de människovänliga aspekterna och ser enbart på samhällsekonomi så blir resultatet precis detsamma — rehabiliterare i alla läger läs boken!

Kritiska röster kring nya sjukförsäkringsreformen

För kort remisstid på ett förslag av så omfattande räckvidd säger Svenska försäkringsbolags riksförbund i sitt yttrande över det nya sjukförsäkringsförslaget. Socialministern hade faktiskt varit snål med tiden denna gången — knappt tre veckor fick remissinstanserna på sig för sina svar. Försäkringsbolagen tror på en kraftig ökning av antalet korttidssjuka samt ifrågasätter om borttagande av två karensdagar verkligen innebär en vinst av den storleken att vägande skäl finns för förslagets genomförande. Vidare anser man att kompensation för de fast anställda under karensdagarna inte bör utgå försäkringsvägen. Man kan tänka sig andra lösningar. Åtskilliga kontrollproblem skulle bortfalla och administrationskostnaderna bli lägre om sjukpenning under karensdagarna administreras av arbetsgivarna. Ingenting hindrar att dylik ersättning från arbetsgivarna utformas i anslutning till allmänna sjukförsäkringen. För inte fast anställda, företagare och hemmafruar, anser förbundet att karensdagarna bör bibehållas.

Försäkringsinspektionen tycker att rättviseskäl talar starkt för en utbyggnad av sjukförsäkringen. Även försäkringsinspektionen räknar med en kraftig ökning av sjukdomsfallen. Detta kan bl. a. innebära en märkbar negativ effekt på den spända arbetskraftsbalansen i folkhushållet. Det pris som får betalas för förbättringarna är mycket högt tycker försäkringsinspektionen.

■ FRAMSTÖT I RIKSDAGEN...

Forts. fr. sid. 12

sig elementär undervisning främst i svenska språket, matematik och samhällslära. Även de anordningar av speciellt slag, vilka bör ifrågakomma för att bättre kunna betjäna de fysiskt handikappade, som söker sig till folkhögskolor, uppmärksammas. Trots trängseln på byggnadsmarknaden bör sådana åtgärder ha prioritet hävdar man och förordar en uppskrivning av anslagsposterna till kulturell stimulans åt handikappade till en sammanlagd summa av 1.723.000 kr. Som undertecknare till motionen står andrakammarledamöterna Lennart Mattson, Mac P. Hamrin, Johannes Antonsson, Gunvor Ryding och Rune Gustavsson.

Status TV visar

I

När Tage Blom läste om att tuberkulosen inte längre existerade som folksjukdom. Han gick och drog länge med sin förkylning, trots att han kände sig krasslig, hade ont i bröstet. Till slut tvingar hans fru honom att gå till doktorn, som skickar honom till röntgen och kontroll på dispensären. Nu sitter Blom och väntar på sin tur i väntrummet. En annan man sitter bredvid och bladdrar i några tidskrifter.

Mannen som bladdrar i tidningarna ser upp, får syn på Blom och börjar prata.

Den okände: Roligt se nytt folk på "dispan". Jag känner de flesta som går här — vi har aldrig träffats så vitt jag kan förstå. Inte ett dugg nervös! Första gången jag var här satt jag och hoppade på stolen var gång systemn visa sej och plocka in en kund. Numera är man van med vitrockar, tjänstemän och kuratorer. Man är ett "fall" som det heter på socialt språk. På handikappverkstan säger dom "klient" — man är registrerad så att säga!

Tage Blom: Nervös är jag inte, för det här besöket gör jag bara för frugans skull. Hon envisas med att jag ska "kolla lungorna" — jag som vunnit fyra distriktsmästerskap i orientering och spelat halvback i tio år i "Sumpans B-lag"! Till på köpet är ju "tbc-n slut", säger dom i tidningarna. Frugan är envis så jag

gick i alla fall, trots att jag vet att den här bröstontan försvinner, då våren och flyttfågeln kommer... men jag tyckte ändå, att är man inte orolig själv så ska man ge frugan besked. Men Ni själv verkar ha viss vana... är Ni här ofta?

Den okände: Förlåt, men får jag bara först rätta till ett misstag — tbc-n är inte "slut" för då skulle Ni inte se mej här livslevande... och då finns åtskilligt flera — vet Ni att man alltjämt upptäcker 3.500 nya tbc-fall om året!

Tage Blom: Va säger ni Människa — 3.500 fall om året — det kan inte vara möjligt?

Den okände: Jo, så säkert. Det finns sakkunniga papper, läs en smula noggrannare i tbc-statistiken, fast då är inte många som gör det. Vi som är med i förbundet har kläm på de här grejorna. Vi sotare är ett segt släkte — man kan leva nu för tiden och till och med få ett jobb. Jag jobbar på träningsverkstan, på skyddade avdelningen, och har en tredjedel av full förtidspension — resten av försörjningen ska man klara själv.

Tage Blom: Så Ni menar att en annan ska "skrotas" eller klassas ned till en tredjedelspensionär, om det vill sej illa. Inga vidare framtidsperspektiv!

Den okände: Den där klassificeringen sköter doktorn om i första omgången, om det nu blir fråga om tbc, förstås. Ingen skulle vara gladare än jag om Ni klarar kontrollen, får gå hem och lugna frugan med det. Men märk väl, gosse lilla, om då inte går bra har Du en kompis i

mej. Jag kan ge dej åtminstone några tips, för en annan trillade dit en gång också på "bröstontan". Men — som sagt — jag hoppas Ni klarar provet... och slipper ta del av mina välvilliga tips...

Syster: Varsågod — nu väntar doktorn på herr Blom.

Tage Blom: Hur det nu än går... så tack i alla fall för välmeningen. Jag är inte så styv i korken som då jag gick hit... jag tror att då här samtalet var nyttigt för mej. Om då skulle gå illa så är jag ändå liksom lite förberedd... jag förstår att Ni lärt tbc-n så att säga från insidan (de skakar hand. Blom går in genom dörren i sällskap med systemen).

...vet ni t. ex. att man alltjämt upptäcker ca 3.500 nya tbc-fall om året i landet!

Tage Blom klarade kontrollen, fick en flaska hostmedicin som nattdrop-par, en stilla förmaning att hushålla med pipa och cigaretter och en vänlig nick av systemen, som nog uppfattat en del av dialogen med den okände. De korta ögonblicken, före kontrollen hos doktorn, gav en förkänning av hur det kunde ha blivit, om han inte klarat provet. Han har inte själv tbc — tack för det! — men hur skulle det vara att lära sej lite om vad som finns bakom sjukdomens kulisser. Tage Blom är nybliven stadsfullmäktigeledamot — har ännu inte tagit plats i församlingen. Vår för inte syssla lite med de långtids-sjuka, de som inte skakar av sej sin sjukdom så smärtfritt som han — med en medicinflaska och en dunk i ryggen av doktorn.

II

Tage Blom är tillbaka på jobbet, står vid sin arbetsbänk med måttsticka och några arbetsstycken. Han känner större arbetsglädje än annars, drar i sig doften av trä och puts, arbete och liv istället för hemmasittandet. Hostan har "bedarrat" och han konstaterar med välbehag att sjukdomssymtomen håller på att försvinna ur kroppen.

Verkmästarn: Vi har saknat dej Och jag hörde... ja, jag är uppriktigt och säger som det är... att jag faktiskt hört via grannarna i huset att du åkt på en tbc. Men på kontoret sa dom att "ryktet om Bloms död" kunde avlivas med en halskattarr. Att Blom fått en flaska av doktorn — inget mellanöl utan äkta

medicinska grejer. Och nu ser du ju prima ut! Flaskan tom och snickarn frisk och utan baksmälla — he-he-he!

Tage Blom: Tack för dä! Nån baksmälla är det inte, men man kanske lärt sej ett å annat dom här dagarna... man ser liksom mera kärleksfullt på tråklossarna idag...

Verkmästarn: Har du läst böcker, å börjat tänka? Kärlek till tråklos-

sarna. Du har väl aldrig börjat läsa dom här nya kärleksböckerna? Ettan och tvåan... ja jag vet faktiskt inte hur långt författarna kommit i den s. k. kärleksmultiplikationstabellen.

Tage Blom: Nej, jag har inte varit på det hållet, men på tal om tbc har jag faktiskt varit i dödens väntrum, fast jag klarade testen. Där var i alla fall en kille som snackade om tbc, en som åkt dit med hull och hår, en seglivad kanalje som pusslar ihop en tredjedelspension med verkstadsjobb. Har verkmästarn hört talas om den sortens jobbare?

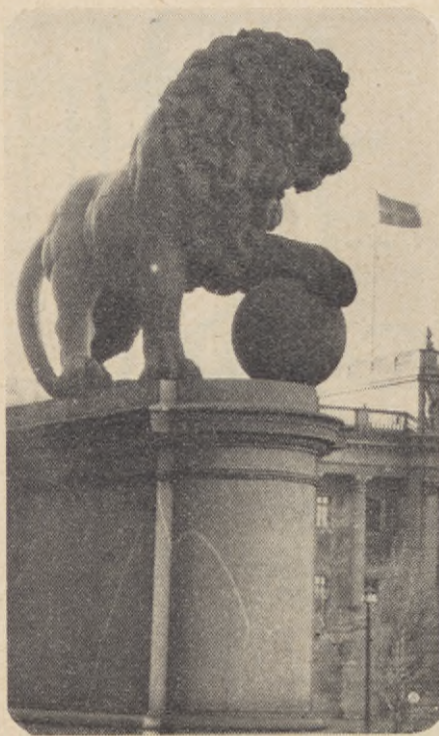
Verkmästarn: Ja, nog har man hört nåt så där i förbigående, om sekunda arbetskraft man försöker pracka på företagen. Chefen är ju inte direkt nån hårding som Du vet. Han kan ge en jobbare en favör och här på firman är vi väl ändå ett trivsamt gäng — uppifrån räknat, dvs. från kontoret däruppe till Din hyvelbänk, eller hur? Men då det gäller de där handikappade...

Tage Blom: Det har Du rätt i... men på tal om vad Du sa tidigare... att börja tänka... så hade jag några dagar på mej att fundera under sjukperioden. Visst är vi ett bra gäng, uppifrån och ned till oss i hyvelspånen. Men låt oss nu säga att jag verkligen fått en tbc... hur hade min ställning blivit då i firman?

Forts. nästa sida

...om jag verkligen fått en tbc... hur hade min ställning då blivit i firman?

Som tidigare meddelats i Status har man i statsverkspropositionen farit hårt fram med det förslag till kulturstöd åt handikapporganisationerna. Skolöverstyrelsen framlagt. Av det fina förslaget återstod inte mycket sedan blåpenorna utfört sitt dystra hantverk bland de olika punktförslagen. Nu har några riksdagsmän tagit upp saken och försöker få regering och riksdag på bättre tankar.

Studieinstruktörer behövs — höj anslaget!

Behov av studieinstruktörer föreligger inom handikapporganisationerna under-

Verkmästarn: Jag är faktiskt inte så tänkande som du... har svårt att bedöma folk annat än när de står i jobbet på arbetstid. Vad som skulle ha hänt här om Du blitt "tbc-are" faller liksom utanför... Men på tal om chefen har han sina principer om arbetskraften i relation till ekonomiska kalkyler om lönsamhet och företagsplanering. Jag tror att de där arbetsvårdsassistenterna, som arbetsförmedlingen har, inte har så stora möjligheter att "prata på honom" några gubbar som haft tbc. Men allt de där ligger så att säga

Framstöt i riksdagen om kulturstödet till handikappade

stryker motionärerna. Deras uppgift bör vara att bl. a. inom respektive organisationer främja den studieverksamhet som bör äga rum i samarbete med studieförbunden, att organisera organisationernas egen kurs- och studieverksamhet samt att verka som kontaktpunkter mellan organisation, studie- och bildningsförbunden och skolöverstyrelsen. Studieinstruktörerna bör även vara verksamma för att stimulera till åtgärder för tillgodoseende av de handikappades kulturella behov på andra sätt. Motionärerna framhåller — i motsats till departementschefen — att en verksamhet så utformad icke står i strid med den s. k. normaliseringsprincipen utan tvärtom är ett nödvändigt steg på vägen mot normalisering för de handikappade. Ett av syftena med den föreslagna studieverksamheten är just att minska klyftan mellan handikappade och icke handikappade. Det finns utan tvivel ett verkligt stort behov av sådana studieinstruktörer inom handikapporganisationerna, understryker motionärerna. Man föreslår slutligen en höjning av skolöverstyrelsens ursprungliga förslag från 120.000 kr. till 150.000 kr.

De handikappades egen press behöver ett verksamt stöd

Det ligger i sakens natur att handikapporganisationer har begränsade ekonomiska resurser. Man måste räkna med att deras medlemmar har onormalt dåliga möjlig-

på det interna planet — mellan chefen och arbetsförmedlingen. Jag tar emot folk och fördelar jobben här i verkstan... hur de ser ut in- och utvärtes lägger jag mej inte i.

Verkmästarn går vidare i arbetslokalen, Tage Blom sätter igång och jobbar, ser fundersam ut. — Ja, ha, så såg han på problemet... det avgörs på ett högre plan och verkarn fördelar jobb... anställer inte jobbare... undrar om han är så oskyldig i alla fall, nog måtte väl ändå chefen rådgöra med honom.

(forts. i nästa nummer)

heter att genom uttaxering av egna avgifter finansiera verksamheten. Handikapporganisationerna är därför i stor utsträckning beroende av lotterier, insamlingar och bidrag från stödorganisationer. Detta medför en beroendeställning, som ofta kan medföra en känsla av osäkerhet och ibland förödmjukelse. För övrigt står inte ens sådana medel till förfogande för administrativa och allmänt upplysande uppgifter.

◇

Den redovisning skolöverstyrelsen ger om handikapppressen är belysande. Den press handikapporganisationerna har behöver i många fall kvalitativt förbättras, vilket emellertid är en ekonomisk fråga. Med sina ofullkomligheter har den dock visat sig fylla ett stort behov att ge medlemmarna informationer om vad som händer på olika arbetsfält och vad man strävar efter. Det är i väsentlig grad handikapppressens förtjänst att förslag ofta tagits upp, diskuterats och blivit viktiga reformer på rehabiliterings- och handikappområdena.

◇

Den in- och utåtriktade upplysningsverksamhet som handikapporganisationerna driver genom sin press är utan tvivel betydelsefull för demokratin. Upplysningsverksamheten skulle betyda ännu mera om handikapppressen fick bättre ekonomiska resurser. Då de politiska partierna får statsbidrag för sin upplysande verksamhet är det också motiverat att handikapppressen får ett verksamt stöd. Skolöverstyrelsen har föreslagit ett belopp av 450.000 kr. att ställas till förfogande för en förstärkning av handikapppressens resurser. Beloppet skulle fördelas efter ansökan mellan organisationerna. Ingen del av detta förslag har tagits med i statsverkspropositionen. Motionärerna föreslår ett belopp av 50.000 kr. för förstärkning åt handikapppressen.

Anordningar för handikappade vid folkhögskolorna

I övrigt vill motionärerna även ha en försöksverksamhet med undervisning och internat anpassat för handikappade vid våra folkhögskolor. Man pekar i det sammanhanget speciellt på en hittills mycket försummad grupp, de psykiskt utvecklingsstörda, med möjligheter att tillgodogöra

Forts. å sid. 10

Hur gick det med handikappfrågorna på Bloms jobb? — Läs vidare i Status maj!

HJÄRT- OCH LUNGSJUKA I REHABILITERINGEN

I

Cirkulationsorganens sjukdomar kommer främst i statistiken över dödsorsaker i vårt land. Även som invaliditetsorsak spelar denna sjukdomsgrupp en mycket stor roll. I januari 1961 var över 17.000 sådana patienter förtispensionerade. Invalidiseringen sammanhänger dels med den ned-sättning av den fysiska prestationsförmågan, som sådana sjukdomar kan framkalla, dels med den oro och ångest, som de ofta ger anledning till. De flesta lekmän och även många läkare och sköterskor tror att vad hjärtpatienter bäst behöver är vila. Även om verklig hjärtsvikt onk-ligen gör extrem vila nödvändig och även om det är riktigt att hjärtsjuka människor bör undvika sådan kroppsansträngning, som ligger utanför hjärtats av sjukdomen påverkade toleransgräns, gäller som en allmän regel att kroppslig aktivitet inom denna gräns inte bara är oskadlig utan direkt önskvärd och nyttig. Den leder nämligen till ett förbättrat syreutnyttjan-de, som tillåter successivt ökad muskel-aktivitet utan att belastningen på hjärtat ökar i motsvarande mån. Var denna gräns går, dvs. vilken funktionsförmåga hjärtat har och vilken reservkapacitet det förfogar över, kan naturligtvis inte sägas ge-nerellt utan måste avgöras av hjärtspe-cialist från fall till fall.

Hjärtkapacitet finns i regel...

Vare sig hjärtsjukdomen är medfödd eller förvärvad, beroende på en reumatisk in-fektion, högt blodtryck eller åderförkalk-ning i hjärtats kärl, är det — utom vid manifest hjärtsvikt — ovanligt att sjuk-omen sätter patienten ur stånd att på något sätt bidra till sin försörjning. Se-dan man på medicinsk och/eller kirurgisk väg höjt cirkulationsapparatens funk-tionsförmåga så långt det går, gäller det

1. För läkaren att fastställa individens fysiska prestationsgränser med hänsyn till handikappet. Ett gott hjälpmedel är härvid bl. a. arbetsprov för bedömning av cirkulatorisk och respiratorisk funktionskapacitet.
2. När denna bedömning är gjord söker man finna det förvärsarbete, där pa-tientens förmåga bäst kommer till sin rätt.
3. Nästa steg blir att lära patienten att genomföra detta arbete på det minst

I Personaladministrativa rådets ny-utkomna bok "Från sjuksäng till arbetsbänk" av dr Lennart Levi, finns ett avsnitt om rubricerade sjukdomsgrupper i rehabiliterings-processen, vilket återges här.

energikrävande sättet, ungefär som en rationaliseringsexpert skulle planera det. Dessutom bör — speciellt vid kranskärtsjukdomar (hjärtinfarkt, angina pectoris) — arbetsuppgifter som medför extrema temperaturer, jäkt och plötsliga kraftansträngningar undvikas.

Hjälpa patienten att bedöma sina möjligheter realistiskt!

Det är inte minst viktigt att hjälpa pa-tienten till en realistisk attityd till arbets-liv och handikapp. Det finns otaliga hjärt-sjuka som är vida mer invalidiserade av oron över hjärtfelet än av hjärtfelet självt. Till detta har i inte så få fall läka-rens alltför oklara eller alltför bryska be-sked verksamt bidragit. Ett obetänksamt "ojodå" från läkarens sida kan orsaka pa-tienten årslångt grubbel. Många män-niskor går genom livet i den fasta för-vissningen att de har s. k. "kärkramp i hjärtat" helt enkelt för att de av och till känt stickningar till vänster i bröstet — ett symptom som någon gång förekommer hos praktiskt taget varje frisk människa. Andra patienter går till den motsatta överdriften och vägrar iaktta de förhåll-ningsregler ifråga om fysisk aktivitet, som hjärtsjukdomen föranleder. Detta under-stryker betydelsen av att patienten sam-svetsgrant läkarundersöks och därefter ges klara men hovsamma besked om sjuk-omen och dess konsekvenser för livs-föringen. Som en allmän regel gäller att flertalet hjärtpatienter kan läras leva ett helt normalt liv med ett minimum av ångest och hjärtmedvetande och fungera utmärkt i ett fysiskt lätt arbete under läkarkontroll. De kan se fram mot ett långt liv utan alltför svåra obehag eller symptom om de håller sig inom sina av läkaren angivna prestationsgränser.

II

Lungsjuka — många gemensamma drag med hjärtsjuka

Vad som ovan sagts om hjärtsjukdom gäl-ler i stora drag lungsjukdomar. Även här existerar tillstånd, där vila är av stor be-tydelse för läkningsprocesserna. Inte hel-ler här är det lämpligt att släppa patien-ten med en diffus uppmaning att "vila och ta det lugnt". Vad som behövs är konkret upplysning om vilken grad av vilka aktiviteter, som är tillåten. Risken finns annars att patienten alltmer sjun-ker ned i sysslolöshet och oberoende, och att han dessutom skräms upp och får in-trycket att varje kroppsansträngning för-sämrar hälsotillståndet.

Lungtuberkulos och konsekvenser av sjukdomen

Av de olika lungsjukdomarna skall lung-tuberkulosen i korthet beröras. Trots att den i våra dagar inte längre är någon farsot utgör den ur rehabiliteringssyn-vinkel fortfarande ett betydande problem, dels därför att den är långvarig och före-trädesvis drabbar unga människor, dels därför att man måste räkna med smitto-risk och viss risk för återfall. Rehabili-teringsprinciperna vid lungtuberkulos kan sammanfattas i följande punkter. Det har på senare år blivit allt vanligare att lungtuberkulos opereras bl. a. på så sätt, att den sjuka lungvävnaden avlägsnas. Fördelarna med denna operationsmetod är uppenbara. Patienten blir som regel definitivt botad från sin sjukdom, och de tidigare nödvändiga årslånga sanatorie-vistelserna blir överflödiga. Nackdelen är kanske främst den mer eller mindre be-tydande nedsättningen i lungfunktionen som följer med att en del av lungvävna-den avlägsnats. Många patienter som är opererade på detta sätt kan i framtiden endast ägna sig åt fysiskt relativt lätta inomhusarbeten. Innan läkaren föreslår och genomför operation, måste han över-tyga sig om att patienten passar för och kommer att trivas med en sådan tillvaro. När det gäller äldre patienter, som hela sitt liv sysslat med tungt utomhusarbete är detta ingalunda på förhand givet.

Aktivitet i lämpliga portioner

Det är nödvändigt att dosera dessa patien-ters aktivitet så att den blir obetydlig un-der sjukdomens akuta stadium med endast lätta rörelseövningar och lätt arbets-

Forts. å sid. 15

”Med rätt och ansvar”

— ABF går in för ett handikappvänligare samhälle

7 länskonferenser i första omgången

Cirkelstudier i kommunerna kring handikappfrågorna

Sveriges största folkbildningsorganisation, Arbetarnas Bildningsförbund (ABF), har i samråd med fyra av sina medlemsorganisationer inom handikappvården — däribland Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL), satt igång en landsomfattande offensiv för att bredda underlaget för större förståelse för de handikappades i många fall ännu olösta problem. I första omgången har sju stora länskonferenser genomförts: i Örebro den 9 februari, Luleå den 11, Jönköping den 17, Linköping den 18, Lund den 21, Kristianstad den 22 och Karlstad den 24 februari.

ABF-aktionen har skett med stöd av de krav Skolöverstyrelsen riktat till statsmakterna om ett brett upplagt kulturstöd åt de handikappade. ABF har också utarbetat en studieinformation ”Med rätt och ansvar” med synpunkter på bl. a. kommunalt uppsökande handikappvård, om bostäder, utbildning och sysselsättning, samhällsplanering m. m.

Studiematerialet ger många aspekter på handikapplanering i den egna kommunen och kan användas i cirklar och kurser på lokalplanet. I ledningen för den här actionen har stått en kommitté i vilken studierektor Sven-Arne Stahre är ordförande och ombudsman Stig Gustafsson sekreterare.

Status medarbetare har haft tillfälle att bevista två av dessa utomordentligt lyckade konferenser — i Lund och Kristian-

Deltagare i estraddebatten vid ABF-konferensen på Frimurarehotellet i Kristianstad: fr. v. chefredaktör Christer Olofson, Kristianstad, redaktör Sixten Hammarberg, Stockholm, ombudsman Stig Gustavsson från ABF, Stockholm (Stig Gustavsson ledde estradsamtalet), riksdagsman Gunnar Engkvist, Bjärnum, ombudsman Sven-Erik Bohm, Malmö, personalkonsulent Hugo Ågren, Malmö, inspektör Curt Karlsson, Kristianstad.

stad — med deltagande av ledande lokala krafter, ansvariga förtroendemän, riksdagsmän, landstings- och kommunalmän, representanter för arbetsgivarna och fackföreningsrörelsen, handikapporganisationerna, läkare, kuratorer, arbetsvårdstjänstemän och övrig personal, sysselsatta inom sjukvård och rehabilitering.

Och intrycken? Det ställer sig svårt att i korta drag redovisa alla de argument och synpunkter som radats upp av inledare och debattörer. En sak vill man först slå fast: måtte inte all denna klart redovisade handikappvilja rinna bort — likt en olja i ett samhällsmaskineri med hjul och kuggar, som måste rulla snabbare för att få fram de många praktiska anordningar ett handikappvänligare samhälle måste vara rustat för. Från Malmöhus län kunde landstingsrådet Kurt Ward uppvisa en gedigen undersökning, en handikappinventering för hela området, där de olika kommunerna tillfrågats och uppgifter inkommit om hur man ser på handikappfrågorna och de föreliggande behoven. Nu gäller det vad man kan åstadkomma med ledning av inventeringen i praktiska åtgärder. Riksdagsman Gunnar Engkvist lovade att en liknande undersökning snarast skulle igångsättas i Kristian-

stads län. Han talade också för en mera energisk uppspårande verksamhet. En arbetsvårdskurator börjar sin verksamhet i länet den 1 april med uppgift att bl. a. spåra upp s. k. dolda fall.

Som sagt: våra intryck är närmast hämtade från de båda skånelän vi besökt. Vi vet att konferenserna rört upp ett målriktat intresse även på de andra platser, där konferenser hållits. Vad man framförallt önskar är att den kommunala planeringen läggs upp enligt följande trösklar:

1. Man utreder och tar reda på handikappade i respektive kommuner.
2. Man konstaterar brister och behov.
3. Man söker lösa problemen på ett praktiskt plan.

Vi vet att den tredje tröskeln är svårast. Att praktiskt lösa handikappfrågor är också problem med pengar, ansvarsfördelning, och samverkan mellan olika instanser. Man efterlyser därför en kommunal samordnare i varje kommun för att undvika dubbelarbete och onödig omgång med papper mellan olika skrivbord.

ABF-given för handikappade fortsätter i höst

MANING TILL KOMMUNALMÄN

ABF har ett studiematerial ”Med rätt och ansvar” för studier i handikappfrågor.

Medlemmar i handikapporganisationerna bör intresseras för cirkelstudier tillsammans med kommunalt förtroendevalda, framhåller ABF.

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka (RHL) har 120 lokalföreningar i landet — studera tillsammans med ABF!

De här konferenserna har rört upp eller rört om i ”grytan” ordentligt. Nästa fas måste bli en ordentlig planering över hela fältet — kommunerna intar här en nyckelställning eftersom de har handi-

kappfrågorna så att säja in på knutarna. Handikappfrågorna måste i fortsättningen rutas in i ”gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter” för att nu uttrycka det i kommunala ordalag.

■ HJÄRT- OCH LUNGSJUKA...

Forts. fr. sid. 13

terapi i sängen några timmar dagligen. Efter hand ökas belastningen fram till en om möjligt full arbetsdag med rörelse- och arbetsövningar. Hur doseringen skall ske och hur långt denna funktionsträning skall drivas kan ingen annan än läkaren avgöra, med tillgång bl. a. till resultaten av patientens olika lungfunktionsprov. Många lungsjuka patienter fungerar redan vid vardagliga påfrestningar, t. ex. en promenad på plan mark, nära gränsen för sin förmåga. När de befinner sig i relativ vila märks deras handikapp däremot inte så mycket. Det händer därför inte så sällan att deras förmåga överskattas av social personal och arbetsledare och deras bristande fysiska förmåga misskänns och t. ex. uppfattas som bristande vilja att arbeta. En del lungpatienter blir arbetslösa endast om de får disponera ett in-validatedon för resor till och från arbetsplatsen.

Rätt andningsteknik viktig för lungpatient

Andningsövningar utgör en annan viktig del av behandlingen. Man försöker därvid lära patienten att lägga om andningstekniken från bröstkorgsandning till en mera ekonomisk och normal bukandning, dvs. i princip samma teknik som varje sängpedagog eller teaterskola försöker lära ut. Före och efter kirurgiska ingrepp i bröstkorgen tillämpas speciella rörelseprogram. Viktig är även den allmänna konditionsträningen och träningen av andningsmuskulaturen. Denna träning kan genomföras även av patienter med starkt nedsatt lungfunktion, bl. a. genom att de tillförs syrgas under träningen.

Yrkesvalet och patientens egna önskemål

Vid val av yrke och arbetsplats gäller som allmän regel, att tungt kroppsarbete, speciellt utomhus, samt kyla, damm, rök och retande gaser helst bör undvikas. Innan arbetsansökning blir aktuell måste man också övertyga sig om att patienten är smittofri, och att prognosen åtminstone på kort sikt är gynnsam. Många gånger kan det vara lämpligt att börja med ett deltidsarbete. Här som alltid spelar dock patientens egen attityd och egna önskemål stor roll. Det finns patienter, som arbetar hårt och intensivt hur mycket de än förmanas att skona sig. Det finns patienter med hjärt- och lungsjukdomar, som önskar leva ett även fysiskt aktivt liv och därefter falla på sin post. Många gånger är det barmhärtigast att låta dem leva sitt liv som de själva önskar, visserligen något kortare men in gengäld innehållsrikare.

Det var hårda pressrubriker, men också vilja till förbättringar

undersökning om handikappvård ger SKRÄMMANDE BESKED
— Av GUSTAF LÖVQVIST —
Det är illa ställt i kommunernas intressen för handikappfrågor. I Skåne och Halland finns inte en enda kommun som lagt upp ett handikappprogram att arbeta efter. Planering saknas helt när det gäller att göra livet lättare för människor som så ett eller annat sätt är handikappade. I de flesta kommuner vet man inte ens hur många handikappade man har. Vissa visar en undersökning som gjorts under tiden 15 januari—15 februari detta år.

Handikappundersökning Resultatet skrämmande

Det gäller kommunernas inställning till de handikappade. Resultatet är på krigsstigen. Det gäller kommunernas inställning till de handikappade. Resultatet är på krigsstigen. Det gäller kommunernas inställning till de handikappade. Resultatet är på krigsstigen.

DÄLIG handikappvård

Det är mycket dåligt ställt med de kommunala insatserna inom handikappvården. Vissa visar en undersökning som gjorts under tiden 15 januari—15 februari detta år.

— SISTA SIDAN —

Skånelänen — Malmöhus län och Kristianstads län — ligger nu i startgroparna för en allmän översyn av tillståndet för de handikappade i kommunerna. Stockholms län och Norrbottens län går på samma linje då detta nummer går i press.

Smålandsstad

i vårbrytningen

Av en slump kom vi att stanna i en smålandsstad, som i vardagslag kanske inte låter höra tala om sig så mycket. Men varför då inte låta också staden Eksjö figurera i spalterna. Låt vara att vi har andra städer i Småland, betydligt mera namnkunniga rikssammanhang. Nu är vi i alla fall i Eksjö och eftersom vi har några timmar i väntan på möte på lungkliniken är det lämpligt att titta på stan och skriva ned sina intryck.

Snömängden på gatorna torde ha varit stor denna vinter. Nu reser sig snösträngarna, gråsvarta som vassa getryggar och man kan förstå att stadens fäder gnuggar händerna av förtjusning åt att snön så här, utan kostnader försvinner av sig självt. Då bör väl snöpengarna, dvs. vad snöskottningen skulle ha kostat, gå till handikappvänliga åtgärder! Till exempel transportservice för svårt handikappade och äldre, människor som behöver komma ut ur sin isolering, få kontakter med omvärlden. Vi tänker på grannstaden Växjö, där man under 1965 utförde närmare 4.000 transporter för handikappade. Det rör på sig i Småland i modern tid, fast det var svårt för Pär och Kerstin, som måste skjuta upp sitt

giftermål på grund av svåra tider i Värnamotrakten.

På järnvägsstationen i Eksjö upptäcker vi en teckning av Albert Engström på väggen och anvisning om att det finns ett museum om honom i staden. Synd att tiden för besök inte passade in i vår resplan. Albert Engström var född i de här trakterna. Inte långt från Eksjö, på Hults kyrkogård, finner man Albert Engströms grav, om man har tid att gå

dit. Men nu går vi ut ur stationsbyggnaden och till pressbyråns kiosk för att köpa stockholmstidningarna. I kiosken finns alla de nya sexböckerna uppräddade i en prydlig serie med "Sänghästen" högst av "tio i

Eksjö stad håller sig med ett mycket vackert vattentorn.

topp". Undrar vad Albert Engström skulle ha sagt om den nya tidens pornografivåg i litteraturen, där han nu från järnvägens vägg blickar mot oss som historisk person genom sina guldbågade glasögon, en smula dystert och guldgrävarlikt skäggig om kinderna. Ska Engströms smålandsgubbar och rospiggar stå sig också i den här pornografivågen? Den som lever får se.

När blev Eksjö bebott? Det är omöjligt att fastställa, säger historikerna. Man vet dock att här bodde människor för flera tusen år sedan. Idag finns det närmare 10.000 eksjöbor och de första stadsprivilegierna daterar sig från 1438. "Eksjö" var socken och tingsplats redan på 1300-talet. År 1658 brände eksjöborna sin stad då danska trupper var på väg mot staden norrifrån.

Staden byggdes emellertid upp på nytt och köpenskap och handel fortsatte att blomstra. Eksjö har också haft kungabesök som satt tydliga spår efter sig. Gustaf IV Adolf drog in i staden på sin Eriksgata och planterade ett vårdträd, som finns kvar på gårdsplanen till en numera populär ungdomsgård. Undrar om ungdomarna vet att den kungen blev landsförvist och flackade omkring

Hembygdsmuséet i Eksjö inbjuder till att titta på "det som gammalt och fornt varit haver".

ute i Europa under namnet "överste Gustafsson".

För Eksjöborna är staden först och främst militärstad, men köpen- skap finns också och på ett av sta- dens varuhus, Domus, finns en res- taurant, där man kan sitta en trappa upp och titta på folklivet ute på ga- tan. Och just då kommer i typisk engströmstil en äldre smålandsbon- de på sin kärra, sitter på det öppna flaket mellan några säckar och en låda, manar på hästen som vrider sig lite oroligt mellan bilar och tra- fikanter. Bara någon minut efter kommer ett ekipage av modernare format, en jättestor timmerbil, las- tad med grova stockar, troligen på väg till de små sågverk och snicke- rifabriker av alla de slag man upp- täcker under en järnvägsresa i Små- land. Tur för bonden att han hann undan på en sidogata innan timmer- bjässen uppenbarade sig i bakhasor- na på den uppenbart vettskrämda hästen, som tydligen led av vissa miljöskador av knyckningar med kroppen och huvudrullningar åt si- dorna att döma. Bonden för sin del verkar lugn och obesvärad, men hä- sten det stackars djuret, han stegrar sig allt emellanåt och företeer vissa likheter med den där "Sänghästen" som reser sig på bakbenen på om- slaget till sexboken i pressbyråns kiosk vid centralen. Vi gissar, att bondens Pålle betar sig högst nor- mal, då han lunkar omkring på tor- pet, hemma i sin egen miljö. Det är bara när han kommer till stan han betar sig som en "Sänghäst".

Städer är kanske inte så bra för välbefinnandet, varken hos män- niskor eller djur. Men Eksjö är utan tvivel i vardagslag en trivsamt an- läggning, även denna snömoddiga dag. Vi dricker ur vår jättestora kaffekopp i Domus varuhus, hästen från landet har försvunnit ur sikte, timmerbilen likaså. Vi fördjupar oss i turistbroschyren vi fått alde- les gratis i Bomans bokhandel. I den står: "Få svenska städer har så vackra omgivningar som Eksjö. Med staden som central utgångspunkt kan man planera strövtåg i dess om- givningar på det vackra småländska höglandet."

Status

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

Vemod och lycka i Strindbergs Påsk

av MARIANNE HELLMÉR

Omslag till "Påsk" (1901)
av Arthur Sjögren.

När vår främste dramatiker August Strindberg skrev Påsk, i slutet av juli år 1900 hade han nyligen flyttat från Banér- gatan i Stockholm till Lund. Och när han låter oss uppleva Påsk, detta under- bara skådespel som skiftar från ljusaste vemod till djupaste missmod, och slutligen till rik och stor förtröstan, är det hans egen påsk från ungdomstiden i Lund som han låter oss få en inblick i.

Det vilar en dov och betyckt stämning över dramats första akt, det är som om osynliga tunga moln anas vid horisonten. Hotet som vilar över familjen är faderns konkurs, syskonen och deras mor går i väntan på fordringsägaren Lindkvist "jätten från Skinnarviksbergen", som har

makten att dra vanära och förödmjukelse över dem. August Strindberg, mästaren i att framtrölla högspända scener firar här en av sina triumfer i stark dramatisk framställningskonst.

Från skärtorsdag till påskaften inre- gistrerar han en hel skala av sinnesstäm- ningar, inre själskamp, resignation van- kelmod, och till sist den stora upplösning- en. Vissheten om att skulden är gäldad mynnar ut i ett befriat lugn. Porträttet av Eleonora i Påsk, är Strindbergs egen sys- ter som själsligt sjuk och om vilken han skriver i ett brev till Harriet Bosse "Eleo- nora har genom en familjesorg råkat i det sinnestillstånd, sjukligt kalla somliga det, varigenom hon trätt i rapport telepatiskt, dels med sina anhöriga, dels hela mänsk- ligheten, och slutligen med den högre ska- pelsen, så att hon lider med allt levande och förverkligar Kristus i mennesket."

Den överkänsliga Eleonora som hör och ser mer än andra har Strindberg tecknat med varsam hand.

Det är hon som med sin lyhördhet för andras lidande befriar familjen från den kris de råkat i. Hon ser djupare till tingen än de, hon förmår på sitt eget sätt lösa problemen åt dem. Och hon tror på be- frielsen, skulden som gäldas och släpper de fångna fri ur mardrömsgreppet. Hen- nes repliker blir till stor dikt. — I den mörka långfredagens svärmod, bryter hennes ord fram som sol genom molnen. — Det luktar smält snö härinne och i morgon slå violerna ut mot söder vägg. Molnen har lyft sig det vetter jag på andhämtningen, Åh, jag vet så väl när det är öppet till himlen.

Och Elis, brodern, med trycket av fa- derns skuld vilande över sig, stolt häftig, i spänd väntan på den oundvikliga upp- görelsen. Det är den unge upproriske Strindberg själv vi möter i denna roll- gestalt.

Här ger han oss sina innersta tankar när han utbrister till den älskade och trolovade Kristina — Förstår du detta, att Försonaren lidit för våra skulder? Och ändå får vi fortsätta att betala, ingen be- talar för mig. Men det är Kristina som ger honom trösten, ger honom styrkan, med sitt svar — Men om någon betalte för dig, skulle du då förstå?

Även kärleksscenerna i denna vemods- fyllda påskstämning, håller Strindberg i ett hårt grepp, även här tvivlar Elis hela tiden på sin vakt, tills han till slut be- känner sin svartsjuka emot Petrus, den anade rivalen.

Forts. å sid. 20

Vårsolen slickade snödrivorna till skum under dagsmejans timmar. På natten frös det till och snötäcket gnistrade i ny glans under morrontimmarna. Det var som snötäcket hade blivit glanspolerat under natten, hårt och fast, ett gnistrande golv som höll att gå på. Fattig-Lindgren — ja så kallades han rätt och slätt — kom kilande som en grå skugga över skaren för att hämta mjölkskvätten. Han hade s. k. mjölktag varje morron. Han stod på stigen mellan gårdshuset och ladugården med mjölkhämtarn dinglande i näven. — Han var ute i god tid minnsann. Då kvinnorna kom och det var mjölkdays, lyfte Lindgren på locket och i botten låg mjölkslanten inlindad i papper; "betalning kontant", underströk han alltid, vilket var en kontrast till hans allmänt kända kreditsvårigheter på alla håll. Men mjölken måste han ha, och mjölkpengen gick före allt annat i Fattig-Lindgrens driftsbudget.

Kvinnorna tog mjölkpengen och fyllde på ordentligt, ända till locket, och då log Lindgren i skägget för slantens storlek motsvarade inte den kvantitet mjölk han fick. — Ja,

Han stod på stigen, mellan gårdshuset och ladugården, med mjölkhämtarn dinglande i näven.

Mitt ute på slätten stod en jättestor gammal asp... Fattig-Lindgren stod där och tittade i månlyuset mot det spöklika trädet.

BLÅ STRECK OCH TUSENLAPPAR

Text: KI-LO-WATT Teckningar: SVEN BJÖRNSON

dä ä som hos konsum, man får återbäring, sa han knipslugt och tittade sedan upp mot den blå skorstensröken i gårdsbyggnaden, för där lukade morronkaffe, si! Så gick han vid sidan av mjölkerskan, hjälpte till att bära den stora mjölkpytsen upp till gården, och då blev det naturligtvis en kopp kaffe för besväret. Det hade Lindgren räknat ut, si!

Fattig-Lindgren hörde ihop med dessa tidiga vårvintermorgnar. Han kom som en grå, smal fladdrande skugga över den gnistrande hårda skaren, tidig som tuppen, märkvärdigt glad och uppspelt mitt i fattigdomen. Men det hade varit andra tider, si! Några år var han socknens stordrivare. Körde timmer själv och hade två körkarlar. Då han satt inne i köket, upptinad över kaffekoppen, drog han minnesremsor ur sitt dra-

matiska liv. — Den vintern köpte jag tre hästar, för jag hadde bestämt mej för att nu skulle fattigdomen köras ut ur stugan. Fattig-Lindgren knep ihop munnen, fick något stålblått från fornstora dar i de vattniga gubbögonen. — Ja, hur gick det då, sa den unga mjölkerskan spefullt, och fyllde på ur kopparr pannan. — Fick du ut fattigdomen ur stugan? — Ja-ja-ja... suckade han. Den stålblå skärpan försvann, blicken blev lika vattning som den var förut. — Fattigdomen fick jag en bit på väg... ända ned till dörrn, men då vart han mej övermäktig igen, vände om och gick in och blev stannande... Ja, så är det än idag. Sedan bytte Lindgren mycket hastigt samtalsämne.

Jakt på våren var det tjusigaste som fanns. Ett år kom mården, de kvicka satarna for som blå streck

över snön; de kom från Norge, nån sorts underlig djurinvasion från norska gränsen. Och mården det var ett fint pälsdjur dä, si! Pälshandlarn i stan betalade tusenlappar för ett extra prima mårdskind. Lindgren gick på mårddjakt, for på skaren och jagade de blå strecken, men de var inte lätta att fånga med bösa. En blå blix, upp i ett träd, ned igen, ingen möjlighet att få korn på djuren; de blå strecken försvann framför bösspian. Ingen tid att få sikte. Där for alla tusenlapparna i blåa streck undan Fattig-Lindgrens blykulor. Tänka sej! Där for tusenlapparna utom räckhåll, de fina pälsarna handlarna i stan smekte och taxerade med sina vita feta händer. Tusenkronorspälsar, som bolagsdirektörernas fruar krävde, oupphörligt från sina penningstarka män.

"De blå strecken", mårdarna, försvann hastigt i träden. De for upp i träden och gav aldrig tid för jägaren att få sikte på den dyrbara pälsen.

Fattig-Lindgrens jakt efter de blå, jäckande strecken, såg ut att sluta lika illa som den gången han slog på stort och köpte tre hästar på ett bräde av hästhandlarn i stan. Pälshandlarna såg ut att vara ett lika svårhanterliga som hästhandlarna. Deras jox med tusenlappar verkade vara samma lättsinniga spel med den fattiges önskemål. Det var bara fråga om storleken på djuren det skiljde. En häst kunde man i alla fall styra, men få en mård med sitt tusenkronorsskind att stanna en enda tiondels sekund framför bösspian. Tills man hann trycka av skottet. Det var stört omöjligt, si!

Svettig och uttröttad hade Fattig-Lindgren kommit ut på ett kalhygge, en slätt han snott runt om ett par dagar i skogen på jakt efter de blå strecken. Mitt ute på slätten stod en jättestor gammal asp, utan dallrande löv den här årstiden, med sina benrangelsgrenar pekande mot skyn. Fattig-Lindgren stod där och tittade i månlyuset mot det spöklika trädet, ryste av köld, trött och förbi i sina förhoppningar om pälsverk och tusenlappar. Då såg han plötsligt ett blått streck skjuta iväg över den vita skaren i månskenet. Och strecket gick i riktning mot den jättestora aspen mitt ute på slätten. En tanke for i den stackars uttröttade mårddjägaren. Var aspen ett natthärbärge för mårdarna? Det såg ut att vara en stor bumling, en sån där

hålasp med gömställen i. Han gick fram till trädet och mycket riktigt! Där fanns hål i stammen och Fattig-Lindgren sträckte sig uppåt, så långt han nådde, kände försiktigt med fingrarna i hålet och fick känna en mjuk, luden svans sno sig i hans hand. Inget tvivel! Här fanns en mård! Upp med bösspian i hålet; pang i ruten asp, och där trillade en härlig tusenkronorspäls nästan mitt i synen på Fattig-Lindgren. Rusig av jaktfeber och lycka sprang han ett ärevarv runt den väldiga aspen, fick syn på ett hål till, lite högre upp i trädstammen, kvickt upp med bösspian, pang i hålet och en ny mård, större och präktigare än den första, trillade ned och lade sej som en krökt gnistrande båge framför fötterna.

Det blev tre stycken tusenlappar hos pälshandlarn i stan, en affärsman som smekte pälsarna med sina feta händer, synade och taxerade noga, innan han tog fram pengarna ur sitt kassaskåp. — Ja, men dom pengarna borde väl åtminstone ha räckt till att lyfta fattigdomen utanför dörren, menade mjölkerskan, som gjorde egna kalkyler. Fattig-Lindgren ryckte till, liksom uppvaknad ur sin blå dröm. Han ritade tankfullt en stund med fingret i några droppar utspillt kaffe på bordet, satt länge tyst som om han var sysselsatt med någon sorts egen räk-

neoperation för att få fram en slutsumma i berättelsen. — För visst måste dä väl bli pengar över den gången, eller hur? sa mjölkerskan, som inte släppte sin ekonomiska kalkyl kring lyckojakten i hålaspen. — Jo, men nu var det så att jag gick bara tvärs över gatan, till hästhandlarn, med pengarna jag fått av pälshandlarn, sa Fattig-Lindgren, tog sin mjölkhämtare och gick mot dörren. Vi tonåringar, som avlyssnat dialogen, tyckte han liknade bra mycket den där "fattigdomen" som aldrig kom längre än till dörren i hans stuga, där han gick över den gnistrande skaren i tidig vårsol, en grå smal skugga, med en mjölkskvätt skvalpande i sin hämtare.

Transportservice för handikappade i Uppsala

Transportservice får Uppsala och kommunblocket enligt beslut av stadsfullmäktige. I första omgången blir det en buss med 20 sittplatser och en mindre buss. I Uppsala har man beräknat att närmare 125 personer kommer att utnyttja den nya möjligheten för resor till skolor, arbetsplatser, läkare, möten, teater osv.

Bussarna skall användas dagligen mellan klockan 7 och 23. De kommer att köra 10—15 mil per dag. Verksamheten skall skötas av brandkåren. Socialnämnden skall i samråd med handikapporganisationernas centralkommitté i länet behandla ansökningarna om hjälp.

■ VEMOD OCH LYCKA...

Forts. fr. sid. 17

Men även här får han böja sig inför vetskapen att han återigen hade fel. Att det största tvivel kan förbytas i lycklig visshet, men det kostar honom en inre kamp, han måste kämpa med sig själv och låta sig besegras. Den mörka stämningen kulminerar på Långfredagen.

Påskliljan som lyser så gyllene på bordet förmår inte ge något intryck av sol och ljus fast "hon har en kalk som druckit solljus". Strindberg har inte heller menat det så. Även påskliljan blir en symbol i skuldtemat.

Det är Eleonora som smugit sig in i den stängda blomsterbutiken, tagit blomman, men lagt pengarna på bordet. När modern kommer från aftonsången har hon ingen glädjande underrättelse att ge de sina. Hon har mött Lindkvist, fordringsägaren och han tänker göra dem ett besök på själva heldagsaftonen. Ängstens hårda band stramar kring familjegruppen.

De ser den förskräcklige gå förbi utanför fönstren, ser hans skugga förstoras, förblekna och försvinna...

Kristina utbrister befriat. — Och i morgon skiner solen, då är det uppståndelsens afton, snön är borta och fåglarna sjunga.

Långsamt sker övergången i skådespelets olika faser, gradvis förändras scenbilden. Strindberg låter med ens förtröttnan och hopp stråla som ljusknippen genom människornas förtryckta sinnen, som han ville visa oss att också den längsta dag har ett slut. Att "det klarnar ute till vackert väder". Och när Eleonora drar upp gardinen faller månljuset in i rummet som bestrålar det hennes ord. — Ser du fullmånens sken, det är påskens, och nu vet du att solen finns kvar fastän månen ger skenet.

När påskaftonen är inne har ängsten släppt sitt grepp. Allting blir med ens ljusst och lyckligt. Lindkvist, den fasansfulle, den av alla fruktade mannen ger dem glädjen åter. befriar dem ur fångenskapen.

I en virtuos scen talar den mäktige Elis till rätta — Jätten från Skinnarviksbergen som inte åter barn, bara skrämmer dem. ... Jag ska skrämra er jag, så ni ska bli från vettet ska ni... medan han avskriver skulden återlämnar kravbrevet, och lämnar dem att glädjas åt en helt vanlig lycklig påskafton med fastlagsris och målade ägg. Men han lämnar dem också med medvetandet att det är för Elis fars skull han har strukit sin ford-

En glad och teivsam påsk

önskar Status påskflicka

ran. Han har en gång hjälpt Lindkvist när han hade det svårt. "Så går allting igen, även det goda."

Då pjäsen gick på Intima Teatern an-tecknade också Strindberg om fordringsägaren. — Gubben ska vara godmodig, godhjärtad, och bara spela ondsint. Grymta och morra men gott.

När påskaftonen är inne är också molnen borta. Ovädersmolnen, Strindberg och naturens makter voro ett. Och med Eleonoras hoppfulla ord slutar August

Strindbergs Påsk, den påsk som gick till litteraturhistorien.

Hon river lapp efter lapp från almanackan och jublar. — Ser du hur dagarna gå april, maj och juni, och solen lyser på dem alla. Se nu ska du tacka Gud som hjälpte oss att få komma till landet.

Benjamin brodern undrar om han inte kan få bedja tyst och får svaret lugnt och trosvisst: — Jo, du ska få säga det tyst, för nu är molnen borta och då hörs det dit upp.

STATUS BILDKRYSS

GP. TREVLIG HOBBY
DET HÄR ATT
SAMLA
SLIPSAR

MÖ-TER
DRYCK
KLYKA
MAKA
UTAN
KAP-
NING
BLEV
JÄRN-
SPISEN
SMILAR
GÖTE-
BORGS-
DAM
HÄR
NALLE
KÄND
PARK
HARDET
I ONDA
LEDER
STÄLLS
PÅ
ELEV
RITADE
GUBBAR
PRA-
TAR
SPANSKY
LAND-
SKAP
HÄRD
SNÖ
STRÖ
VITT
BOM
LUGN
KRAV
TV-
DAM
GÖR
KÄSÖR
KYLÄ
BÖR
FINNAS
I BOLL-
ELVA
HJÄL-
PER
I NÖD
OVER-
SAM
DALAORT
HARTS-
LÖS-
NING
SKYLTA
STÄM-
MA
SKALL
EJ
HÄLLA
TÄTT
KAN
FOTBALL
BLI
BO HOLM
MÖRK
TID
I MEL-
LAN-
GÅRDET
LEDNING
STAD I
NIGERIA
SÅ-
VIDA
FREP
GRUND-
ÄMNE
ARK-
GUBBE
KAN
MAN
FARA
VÄXLA
RIKS-
DAGS-
RUM
STRÖM
VÄL
IN-
SMORD
STOR
FÖR-
FAT-
TARE
MIN
LAGER
ÄKER
SÖKKEN
I JÄMT-
LAND
PÅ LOTT
KAN IDE
VARA
BETALAR
RUGLET
BÖR HÄLLA
VÄRMT
FLYNN
BETER
SIG
ILLA
ÄT
SERVE
MOS
HAR
BLAD
SKÄN-
KA
INGÄR
I RÄK-
NERAM-
SA
KONST-
LIST
RE-
SA
ISRAEL-
KAN
METRO-
TYNGA
POL
FÖR
NÄR-
VARANDE
FÖRE
HUND-
RA
FALLA

nr 4

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, Stockholm 3, tillhanda senast den 10 maj. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkryss nr 4". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status juni-nummer.

Kiruna kyrka, där finns en altartavla målad av prins Eugen.

Kyrkan genom tiderna | av NILS-ERIC BJÖRSSON

"Kyrkan är en omistlig del av vårt historiska arv och ett levande inslag i vår kulturmiljö", säger Bertil Berthelson i en bok som heter "Kyrkor i Sverige". (Saxon & Lindström inb. 58:—.) Det är framför allt fråga om ett bildverk, nära 200 fotografier illustrerar våra kyrkobyggnader, deras interiörer och inventarier. Flertalet av bilderna — som grupperats så att de avspeglar den historiska utvecklingen — har inte tidigare publicerats, utan är tagna enbart för föreliggande arbete. Bertil

Berthelson har svarat för bildurval och bildkommentarer och han har dessutom skrivit ett par mycket intressanta inledningskapitel, "Kyrkan i kulturlandskapet" och "Kyrkan genom tiderna". Han har tidigare varit chef för Riksantikvarieämbetets byggnadsminnesavdelning.

Våra tidigaste kyrkor bygger på främmande inflytanden, men man kan också finna spår av tradition

från vikingatidens byggnadsteknik och dekoration i vissa av de äldsta träkyrkorna. "När man söker klarlägga en arkitekturhistorisk linje, undersöker man naturligtvis i första hand själva de bevarade monumenten, men man kan sällan till fullo bedöma resultatet utan att ställa det i relation till de skriftliga upplysningar som kan spåras", säger Berthelson. "Ett ämne sådant som våra kyrkobyggnader är ju i alldeles särskilt hög grad beroende av en sådan kombination, eftersom byggnadsverken aldrig kan få sin fullständiga belysning, om man inte också betraktar kyrkans åskådning, organisation och ritual, vilka växlat under tidernas lopp och ställt varierande krav på byggnadsverkens form och funktion."

I en tillbakablick på kyrkan genom tiderna påpekar Berthelson vidare, att en tillfällig betraktare har det inte lätt om han ska avgöra om en kyrka är en enhetlig skapelse eller har tillkommit under en lång utvecklingsprocess. I allmänhet behövs det en omfattande restaurering för att man ska få tillfälle att göra behövliga undersökningar.

En av de allra första bilderna i boken föreställer en stenkista; under 1100-talet började man vid kyrkorna begrava stormän i stenkistor, ornerade i relief. Vissa tidigare kristna centra i vårt land kan lokaliseras med hjälp av sådana stenkistor, berättar Berthelson, men de äldsta resterna av själva kyrkobygandet är av trä. Det är rester av den s. k. stavkyrkan, som fått sitt namn genom att väggarna varit uppförda av klivna stammar eller kraftiga plankor, s. k. stavar, vilka stacks ner direkt i marken och senare ställdes på syllar. Under medeltiden ersattes däremot stavkyrkorna av "vanliga träkyrkor", därmed menar man att de blev uppförda av liggande timmer. Bara några få medeltida träkyrkor finns bevarade.

Om kyrkans allra äldsta inventarier vet vi inte mycket besked men vissa föremål har säkerligen mycket tidigt blivit standard, säger artikel-författaren och nämner dopfont, krucifix, madonna- och helgonbilder.

Vaksala kyrka: De visa och fåvitska jungfrurna, flamländska flickor i praktfulla dräkter. Bilderna finns på ett praktfullt altarskåp, beställt i Antwerpen omkring 1510, utfört av en till namnet okänd mästare. Vaksala ligger i Uppland.

Det konstnärliga värdet fick emellertid i början stå tillbaka för symbolvärdet. Så småningom började en rik ström av konstföremål att flyta in från kontinenten och de gav i sin tur impulser till inhemskt skapande som kom att växa i både omfattning och betydelse. Mycket av denna medeltidskonst finns bevarad. Beståndet av medeltida textilier är t. o. m. enastående rikt, upplyser

Tre sörjande kvinnor vid Jesu grav, bilden från Löderups kyrka i Skåne.

Berthelson, det finns knappast någon motsvarighet ute i Europa.

Man skulle kunna tro att övergången från katolsk till protestantisk tro innebar en omedelbar förändring av kyrkorummet. Men så förhåller det sig inte; miljön kom att under lång tid framöver behålla sin senmedeltida karaktär. Den svenska kyrkomenigheten var konservativ, förklarar Berthelson, "det gällde att inte försvaga dess hemkänsla i kyrkan". Men orsakerna var också av ekonomisk natur. Man hade inte längre avkastningen från den katolska kyrkans egendomar att disponera över och det dröjde innan gåvor började flyta in till den nya kyrkan.

Det är en kunnig guide som lotsar läsaren genom kyrkobyggnadens historia. I slutet av boken diskuteras författaren de många svåra problemen som en restaurering kan innebära. Ofta inträffar en kollision mellan kulturvärdet och kraven på ändringar i modern anda. "Det förefaller som om känslan för äldre inredningsformer vore avtrubbad", säger han. "Många restaurerade kyrkorum präglas av en nydaning, som är på sin plats i ett helt nytt monument men som är främmande för den historiska miljön."

En förslummad kyrkogård

— av GÖTHE BERGLUND —

Vid Söderby, det stora lungsjukhuset, finns den gamla begravningsplatsen. En valvformad ingångsportal markerar platsens karaktär av dödens vilorum men annars är hela kyrkogården diskret avskild från allt som kan väcka uppmärksamhet. Höga gran och tallskogar bäddar in den lilla begravningsplatsen i sitt rofulla sus och längs landsvägen som drar förbi fångar en granhäck upp det buller som bilar i tusental gör sitt bästa för att dränka nejden i. Begravningsplatsen används inte längre.

På kyrkogården markerar ännu ett och annat kvardröjande träkors de enskilda gravarna. Med möda kan man urskilja de olika namnen på dem som här fått sitt ista vilorum. Det låter sej göra i den mån som träkorsen ännu står kvar men alla de träkors som uttnat av har bara ersatts med en järnten på vilken ett nummer är instansat. På det sättet så svinner de döda med tiden in i ett än mera namnlöst intet.

Vilka är det då som vilar där? Ja vi visste det förut — det är lungsotens, tuberkulosens skörd som bärgats in, fattigsjukdomens offer. Unga, medelålders och gamla människor tog sjukdomen men tycks med förkärlek hava valt de unga. Hårt och skoningslöst slog den stora folkfienden.

I det sista världskrigets slutskede kom krigets och koncentrationslägrens offer. Dessa arma människor som så många redan befann sej bortom all mänsklig hjälp fick här sin slutliga viloplats. Kanske hann de ändå uppfatta en glimt av humanitet och mänsklighet innan den befriande döden kom. Från grannländerna kom de, från Balkan och sydeuropa anlände de, till denna kosmopolitiska träffpunkt i dödens tecken. Deras namn är svåra att uttala men vad gör väl det. De var ju redan i livet nästan namnlösa och behöver inte något namn efter döden. Ett multnande träkors bara och sedan ett instansat nummer på en järnten. Men alla förenas de i en gemenskap, dödens gemenskap. De var alla mycket fattiga, mycket ensamma och är nu av alla glömda. Ingen anser deras gravar som hyllning till deras minne.

Forts. å sid. 24

Pristagare

till Status bildkruss nr 2

1:a pris 25:—, Freddy Andersson, Exersivvägen 3, Uddevalla.

2:a pris 10:—, Sven Fjellström, Härads-gatan 20, Arjeplog.

3:e pris 5:—, Junis Johansson, Pl. 1240, Långås.

Lösning

L — R — S — K TELEFON — R AVISA
— YRA — SEDEL — GAM — S — ER-
LÄGGA — ARVET — NR — F — V —
UR — OREDA — ABBORRAR — TIA —
RÖRD — KRUS — OSA — INRE — R —
A — STORT — SEMESTER — RÄV —
UTKIK — R — OTRO — E — MO —
ÖRT — ATOM — INSTANS — A —
LÖNAR — SIG — INTE — PERENN —
ELOGE — VARNA — ARG — NERV — O
— L — EL — AL — ROTFEL — SVART
— PÅ — VITT — PYTS — KOLLI —
EJ — EN — BOKA — TRÄ — T — HÖ
— METREV — M — SPARKAR —
GRÄTT.

Som sagt så användes inte kyrkogården längre och ingen vill väl beklaga detta. Men är det för den skull nödvändigt att den skall tillåtas förslummas i den takt som nu sker? Kunde inte granhäcken längs landsvägen ansas någon enstaka gång, gångarna krattas och eventuellt något annat litet handtag tas för att markera intresset för alla de namnlösa som vilar under furornas rotfällan. Skall verkligen den "döda" kyrkogården tillåtas dö sotdöden?

Det har sagts att det är en organisations och kostnadsfråga och det må ligga sanning däri. Men är det otänkbart att det i all miljonrullning kan bli en skärv över för att häva den allra värsta vanvården? Respekten för döden borde mana därtill.

Det kan säjas att det kvittar de döda vad som sker men det angår de levande. Om inte annat så bör begravningsplatsen vårdas som ett äreminne över de medicinska och ekonomiska krafter som i samverkan besekrat tuberkulosen eller är på väg att besegra den.

Ris på matsedeln mot hjärt- och kärlsjukdomar

Rätt föda mot sjukdomar. Frågan är inte en dag för tidigt väckt och man tittar med intresse i de s. k. dietsakkunnigas skrifter. I en nyutkommen matlagningsbok (Rätta Risrätter, Christofers Bokförlag) står det några tänkvärda ord i själva inledningen. "Vår hälsa, vår kraft och prestationsförmåga beror till stor del på sammansättningen av vår dagliga föda". Det är en läkare, Dr. med. H. Oehl, som skriver detta, och han ger vidare en lång exposé över risets mångsidiga användning i kosten ur medicinsk synpunkt. Riset är beprövat, är en framgångsrik terapeutisk hjälp bl. a. vid hjärtsjukdomar och blodcirkulationsrubbingar, högt blodtryck och sjuklig fettbildning.

Riset tillhör som bekant våra sädeslag, kom till Europa redan på romarnas tid, men har trots erkänt värdefulla egenska-

per inte vunnit så värst stor framgång som näringsmedel hos oss. Ris och kineser tror vi hör ihop — men inte ris och européer. Man blir förvånad över risets höga medicinska betyg i den här boken. Och det är väl närmast en gåta för en lekman att vi inte redan fått mera ris på matsedlarna. Boken ger tydliga anvisningar om att det är lätt att komponera ihop rätter med riset som grundämne. På vissa ställen i boken talas till och med om "riskur", vilket vi för vår del tycker låter medicinskt i överkant. Nu är det ju så att vi är förfärligt potatisfrälsta här i landet — potatis morgon, middag och kväll är husmansrecept för många. Det knöliga potatisen är väl risets värsta konkurrent om våra magar. Vi får se om den här boken kan vända en smula på begreppen. För ris är nu inte bara kinamans mat. Det visste till och med redan romarna på sin tid.

S. H.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsstatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappsmechanismer i olika utföranden.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

*Arg ung man
som lyckats
slå hål på det
hårda skalet
önskar*

en glad påsk

*och ett
vårligt skönt
klimat åt
läsekretsen!*

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40

GÖTEBORG 11 37 71 - HUDDINGE 57 28 80

■ HANDIKAPPVÄNLIGT...

Forts. fr. sid. 7

tekniskt i dag kan åstadkomma. Hit kan alla komma oberoende av väder och väglag. Alla golv är plana, och garaget står i direkt förbindelse via en underjordisk kulvert med två planerade 11-våningars specialhus, det ena för åldringsvård, det andra med huvudsakligen handikapplägenheter. Från garaget leder en rullramp upp i affärshuset, dit rullstolar lekande lätt kan förflyta sig.

Anläggningen rymmer också ett

stort och påkostat dagcentrum för handikappade. Här finns lokaler för socialt hantverk, t. ex. slöjd och vävning. En kurator leder verksamheten, som också omfattar träningsrum med rikliga resurser för sjukgymnastik av alla slag. Här finns också fysikalisk terapi, dusch, damfrisering, fotvård, ett speciellt träningskök, samlingsrum med bibliotek, restaurang, kafé etc. Allt har anlagts i socialnämndens regi, och också här lär Norrköping vara först. Meningen är att varje stadsdel så småningom skall få en liknande vårdavdelning.

Det händer mycket

**på handikappområdet
under 1966!**

Sedan mer än 25 år tillbaka i tiden har STATUS varit ett språkrör för långtidssjuka och handikappade i vårt land.

Följ vad som händer på det socialmedicinska fältet genom att prenumerera för hela året. Sätt in 15 kr. på postgiro 95 00 11, adress Tidskriften Status, Box 3196, Stockholm 3.

För detta belopp får ni 9 st. aktuella månadstidskrifter och Status julnummer under 1966!

GYNNA
SVENSK
INDUSTRI

**GOTLANDS
GARNET**

av 100 % ren ull
från Gotlands
utgångsfår
för stickning och vävning

Begär prover och offerter!

Gotlands Ylle AB

Visby - Tel. 139 60

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Våduren 21
ESKILSTUNA

Tel. 313 64

VÄVSTOLAR

Under ett antal år har vi haft förmånen att leverera vävutrustningar till Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning, samt många av landets ledande hemslöjdsorganisationer, skolor och enskilda.

Tack vare kvalitetskravet vid vår tillverkning, har oss veterligen varje leverans blivit till glädje och förtjänst för köparen.

Begär vår katalog.

Glimåkra Vävstols- & Snickeriverkstad, Glimåkra
Tel. Kristianstad 421 41

ALLT
FLER
VÄLJER

LUXOR

TV • RADIO • BAND- och SKIVSPELARE

***Vitaminbrist
är vanligare
än Ni tror***

***Med Multiplex
är Ni säker!***

Äter Ni mycket färdiglagad mat?

Lever Ni på smörgåsar? Har Ni en favoriträtt som Ni äter dag efter dag?

Tycker Ni grönsaker är för dyra? Håller Ni diet?

Då får Ni sannolikt för lite vitaminer på naturlig väg.

Ni märker det inte idag, inte i morgon,

kanske inte ens denna månaden.

Vitaminbrist kommer långsamt smygande.

Ni blir trött och håglös, ur form.

Motståndskraften mot infektionssjukdomar minskar.

Tar Ni Multiplex är Ni säker.

Multiplex är vitaminer. Alla vitaminer Ni

behöver: en tablett om dagen.

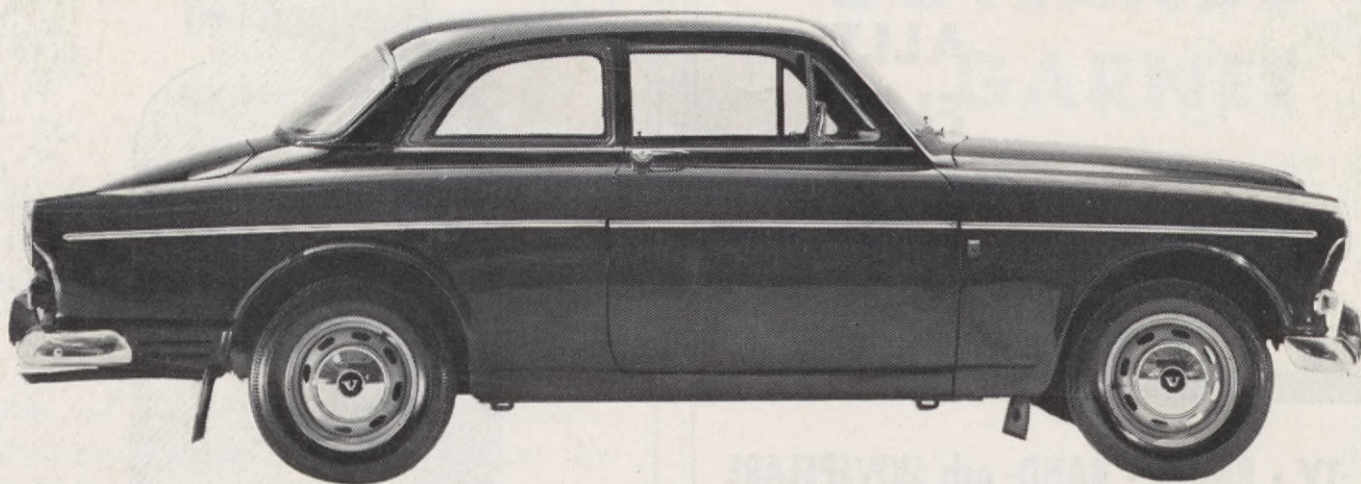
Den kostar inte mer än 10 öre.

Multiplex, som tillverkas av läkemedelsfabriken Ferrosan, får köpas utan recept men endast på apotek.

PS Det finns flytande Multiplex

för Er som har svårt att svälja tabletter.

Toppvinst i RHL:s kvicklotteri

VOLVO Amazon Favorit

Volkswagen 1600 TL

Frysskåp TV-mottagare
Bandspelare Smalfilmskameror
Köksmaskiner Transistorapparater
Elvåffeljärn Termostatstrykjärn m. m.

6.210 värdefulla vinster

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1966

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad
fr. o. m. april t. o. m. sept. 1966 mot postförskott +
porto. Dragningslista medföljer gratis.

Namn:

Adress:

Var god texta!
Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 4/66

Frankeras
med
30-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 3196

STOCKHOLM 3

LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU

**Sammanlagd vinstsumma
över 225.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!